

Lunds Universitet

Socialhögskolan

Campus Helsingborg

SOL 066

Höstterminen 2002

PAPPA AV STÅL, PAPPA AV PLAST, PAPPA AV...

Åtta personers röster om vad en pappa är

**Författare: Annica Ljung
Lina Munkhammar
Handledare: Lars B Ohlsson**

ABSTRACT

The purpose of this essay was to examine how eight persons described their fathers, out of qualities, function and role. We also wanted to find out how they described their ideal father. Second the purpose was to compare the experience from two groups of respondents. Four of the respondents had grown up with a biological father and the other four with a non-biological father. Were there any differences or similarities between the two groups?

The methods used in this study were interviews and studies of literature.

Our conclusion was that the father is an important person just by being there for the child. He also was a person that helped out in various situations. The idealistic father was around or engaged in different interests of the child. The differences between the groups was individual rather than biological.

1. INLEDNING	1
1.1 Problemformulering	1
<i>1.1.2 Syftet och frågeställningar</i>	2
<i>1.1.3 Avgränsning</i>	2
1.2 Diskussion om begreppet pappa	3
<i>1.2.1 Respondenterna om begreppet pappa</i>	4
1.3 Definitioner	6
1.4 Faderskap då och nu	6
1.5 Metod och urval	8
<i>1.5.1 Studiens uppläggning</i>	8
<i>1.5.2 Resultatets tillförlitlighet</i>	9
<i>1.5.3 Urvalsmetoder</i>	10
<i>1.5.4 Analys och transkribering av intervjuer</i>	11
<i>1.5.5 Etiska överväganden</i>	12
2. TIDIGARE FORSKNING	13
3. FORTSATT FRAMSTÄLLNING	14
4. RESULTATENS FRAMSTÄLLNING	14
4.1 Presentation av intervjupersonerna	14
4.2 Pappans egenskaper	15
4.3 Teorier om pappans funktion och roll	17
<i>4.3.1 Bilden av pappa i arbete</i>	18
<i>4.3.2 Pappan i vardagen</i>	21
<i>4.3.3 Han finns där!</i>	24
<i>4.3.4 Pappa påverkar genom egna intressen och moral</i>	27
4.4 Teori om pappan som förebild	30
<i>4.4.1 Att vara lik pappa</i>	32
<i>4.4.2 Pappas sätt att vara påverkar</i>	33
4.5 Idealpappan i litteraturen	35
<i>4.5.1 Respondenternas idealpappa</i>	35
5. AVSLUTNING	39
5.1 Sammanfattning	39
5.2 Slutdiskussion	40
6. KÄLLFÖRTECKNING	43

Bilaga 1. Intervjufrågor

FÖRORD

Människors privata erfarenheter är viktig kunskap för den som vill veta något om det samhälle vi lever i. Det anser vi två som skriver denna C-uppsats, Annica Ljung och Lina Munkhammar. Vår undersökning, av mindre format kan ses i kontrast till ett kunskapsgräpande som ofta formuleras uppifrån. Verkligheten skildras av bland annat konsulenter och experter vars undersökningar ofta visas i form av stapeldiagram och overheadbilder. I denna uppsats har vi valt att skildra en del av verkligheten från ett underifrånperspektiv, där det blir den intervjuades upplevelse och erfarenheter som sätts i fokus. Vår nyfikenhet angående detta ämnesval har varit att försöka förstå bilden av en pappa utifrån de intervjuades sätt att formulera den, och framför allt ur barnens perspektiv. Vi finner mönster och tendenser i respondenternas berättelser som mycket väl överensstämmer med delar av den vetenskapliga litteraturen.

Det är som Hyvönen (2000) skriver i sin undersökning om barns fadersbilder; *”/.../ det är barnets uppfattning om pappan– som pappa – det handlar om” (s 101)*. Vår uppsats, önskar vi, ska ses och respekteras utifrån detta perspektiv.

Vi vill rikta ett stort tack till alla Er som så välvilligt ställt upp på intervjusamtal och gjort detta arbete möjligt. Det är vår önskan att vår förmåga räckt till att göra intervjuerna rättvisa, då vi delat in dem i två olika kategorier. Samtliga intervjuade har fått information om var och hur man kan läsa arbetet och detta hoppas vi kan ge upphov till respons på det skrivna.

Vi vill också tacka Lars B Ohlsson för konstruktiv kritik och uppmuntran som har lett oss vidare i vårt arbete.

1. INLEDNING

1.1 Problemformulering

Människors privata erfarenheter är viktig kunskap för den som vill veta något om det samhälle vi lever i. Det anser vi två som skriver denna C-uppsats, Annica Ljung och Lina Munkhammar. Vår undersökning, av mindre format kan ses i kontrast till ett kunskapsgripande som ofta formuleras uppifrån. Verkligheten skildras av bland annat konsulenter och experter vars undersökningar ofta visas i form av stapeldiagram och overheadbilder. I denna uppsats har vi valt att skildra en del av verkligheten från ett underifrånperspektiv, där det blir den intervjuades upplevelse och erfarenheter som sätts i fokus. Vår nyfikenhet angående detta ämnesval har varit att försöka förstå bilden av en pappa utifrån de intervjuades sätt att formulera den, och framför allt ur barnens perspektiv. Vi finner mönster och tendenser i respondenternas berättelser som mycket väl överensstämmer med delar av den vetenskapliga litteraturen.

Det är som Hyvönen (2000) skriver i sin undersökning om barns fadersbilder; *”/.../ det är barnets uppfattning om pappan – som pappa – det handlar om” (s 101)*. Vår uppsats, önskar vi, ska ses och respekteras utifrån detta perspektiv.

Begreppet pappa beskriver förhållandet mellan en man och hans avkomma. Det är från början ett lallord, det vill säga att det har vuxit fram genom joller. Det kan ses som ett slags smeknamn på den person som är någons fader. När människan levde som samlare så hade man ingen vetskap om faderskapet, vilket gav kvinnan en religiös status tack vare hennes förmåga till fruktbarhet och barnafödande. I dag finns kunskapen om faderskapet, och även om det inte anses jämställt moderskapet, så finns intentionen att det bör vara det. Idag anger till exempel FN:s barnkonventions 18:e artikel att båda föräldrarna gemensamt har ansvaret för barnets uppfostran och utveckling. Den betonar även vikten av att barnen har rätt att träffa sina föräldrar regelbundet, samt att det anses vara barnets bästa (www.rb.se/konventionen/kortversion.htm).

Vad innebär det då att vara förälder? Eller närmare bestämt: Vad är det att vara pappa? Är det den biologiska eller den sociala aspekten, som anger och definierar faderskapet? En pappa kännetecknas av en av våra respondenter på följande vis: *”En pappa är en pappa, jag vet inte vad jag skall säga? Det är väl en som man kan känna sig trygg med. En vuxen man, är det ju! Som man växer upp med och som är där”*.

Inom samhällsvetenskapen kan det göras en åtskillnad mellan biologisk fader, genitor, och sociologisk fader, pater. Personen är ofta den samme, men fokus i undersökningar brukar

oftast ligga på det sociologiska faderskapet eftersom det har betydelse socialt, juridiskt och ideologiskt (Marklund 1991).

Beträffande det biologiska faderskapet är det i dag en mänsklig rättighet att ha vetskap om sitt ursprung. Barnkonventionens artikel nummer 18 anger:

”/.../ Barnet har rätt, så långt det är möjligt att få veta vilka föräldrarna är”
(www.rb.se/konventionen/kortversion.htm).

Den juridiska termen för föräldraskapet är vårdnadshavare, vilket förstärker den sociala betydelsen av begreppet pappa. Vårdnadshavare kan du vara genom adoption, men även i egenskap av förmyndare och fosterförälder. Faderskap bestäms rättsligt av föräldrabalken. När ett barn föds så måste faderskapet fastställas (Marklund, 1991). Exempelvis finns det reglerat i socialtjänstlagen hur faderskapet skall utredas. Dagens familjekonstellationer har förändrats och många barn lever i nya familjeformer. I dag diskuteras fadersrollen som något avgörande i barns utveckling och pappan, liksom mamman, betraktas som förälder och är skyldig att ge sina barn omsorg.

Vår arbetshypotes är att pappan fyller en viktig funktion i barns liv, men att den kan se olika ut, då vi tror att pappans betydelse är subjektiv. Det vi önskar att undersöka är på vilket sätt våra respondenter upplever en pappa.

1.1.2 Syfte och frågeställningar

Utifrån erfarenhetsperspektivet ämnar vi belysa vad en pappa är. Vi vill lyssna på och ta del av ett antal vuxna personers upplevelse av sin far.

I denna uppsats avser vi att undersöka om det finns gemensamma mönster och tendenser utifrån deras subjektiva erfarenheter av vad en pappa är. Vilka är skillnaderna och likheterna? Kan man skönja mönster eller tendenser då pappan är biologisk eller icke-biologisk?

Hur beskriver sönerna och döttrarna:

... pappans **egenskaper**?

... pappans **funktion och roll**?

... en **idealpappa**?

1.1.3 Avgränsning

För att begränsa vår undersökning har vi valt att studera pappan, eftersom han inte över tid har kopplats lika intimt med barnens sociala miljö som mamman har gjort. Uppsatsen behandlar inte pappans uppfattning om vad en pappa är, utan den behandlar enbart barnens uppfattningar och erfarenheter av vad en pappa är.

Vi avser att studera vad en pappa är utifrån våra respondenters subjektiva upplevelser av pappans egenskaper, pappan som förebild, samt även vilken roll och funktion som pappan har för barnet. Vår avsikt är att utifrån detta material finna tendenser och mönster snarare än att hitta någon objektiv sanning.

Respondenterna är bosatta och uppväxta i Nordvästskåne. De har också vuxit upp i vad som kan jämföras med en traditionell kärnfamilj; mamma, pappa och barn.

Vår undersökning riktar sig mot åtta utvalda intervjupersoner, Hos vilka pappan har varit närvarande, det vill säga att barnet har haft en vardaglig kontakt med pappan, biologisk eller icke-biologisk.

1.2 Diskussion om begreppet pappa

Föräldraskap är detsamma som att vara någons förälder. Pappa beskrivs i Bonniers svenska ordbok, som far eller fader och det i sin tur definieras som "*manlig förälder*" (Malmström 1991). För att komma närmre kärnan i begreppet så tittar vi i Svenska akademiens ordbok som skriver att pappa är en "*.../ benämning på en man i förhållande till det barn som han har avlat*". Begreppet har i sin ursprungliga betydelse utvidgats så att det även omfattar bland annat adoptiv- och styvförhållanden (<http://g3.spraakdata.gu.se/saob>).

I Föräldrabalken finns lagen om hur faderskapet bestäms (Marklund, 1991). Detta handlar då om den juridiska aspekten av faderskapet, till exempel barnets rätt till arv efter fadern, samt vårdnadshavarens juridiska ansvar för barnet.

Under begreppet faderskap (Marklund 1991) innebär det "*.../ den erkända relationen mellan man och hans barn*", vilket inte poängterar den biologiska aspekten i faderskapet. Vidare beskrivs även en uppdelning som görs inom samhällsvetenskapen mellan sociologiskt faderskap och biologiskt faderskap, vilken vi har tagit fasta på i det fortsatta arbetet. Den sociologiske pappan kallas för pater och den biologiska pappan för genitor. Det vanligaste är att det är samma person. Det är den sociologiske pappan som har betydelse socialt, juridiskt och ideologiskt.

Ulf Hyvönen (1993) definierar faderskap som *"/.../ den manlige förälder som definieras utifrån sitt biologiska och emotionella förhållande till och lagmässigt reglerade ansvar för sitt barn"* (s 159).

I sin avhandling skriver han att *"faderskapet och barndomen är sociala konstruktioner"* (s 160). Vidare beskriver han att den sociala nivån av faderskapet representeras av *"den fysiska person som barnet kan se, höra och iaktta"*. Det han fortsättningsvis beskriver angående den sociologiske fadern är att det är honom som barnet har en relation till i sin vardag. Hyvönen skriver om vad som räknas till den sociala nivån i pappabegreppet:

/.../ i princip hänföra varje beskrivning som avser fadern som social varelse, vare sig det gäller hans åsikter, hans humör eller andra personliga egenskaper, hans handlingar eller relation till sina barn och andra liksom övriga sociala och materiella levnadsbetingelser. (s 160)

1.2.1 Respondenterna om begreppet pappa

Anna, Malin, Per och Fredrik har vuxit upp med en icke-biologisk pappa. Och Johan, Petra, Bosse och Sofia har levt och vuxit upp tillsammans med sin biologiska pappa, vilken de även kallar för pappa. Sofia utvecklar sitt svar på om hon syftar på den biologiska aspekten när hon säger att hennes pappa är viktig för henne just därför att han är hennes pappa: Hon betonar att *"/.../ det är han som har varit där"*. Hon konstaterar att han är hennes biologiska pappa såvitt hon vet: *"Jag vet inte hur det skulle vara om det inte var min biologiska pappa."* Vidare beskriver hon att en pappa är en pappa, det är en som man kan känna sig trygg med.

De av respondenterna som har vuxit upp med en icke-biologisk pappa förhåller sig olika, men har i en större utsträckning resonerat kring vad de kallar den icke-biologiske pappan för. Anna beskriver att *"Anders [icke-biologisk pappa] mer och mer har tagit över papparollen. /.../ Idag är han mer som min pappa"*. Hon kallar honom vid namn och resonerar:

Jag kallar inte honom för styvpappa heller, nej, men inte plastpappa heller! Jag säger oftast namnet. Om vi tar... som det är... så känns det som jag har ingen pappa. /.../ Det känns konstigt att säga pappa ... min pappa. Det känns som om jag inte har någon, även om Anders... han är ju inte min pappa, men han är ju ändå där. Men om jag tänker på min riktiga pappa så säger jag pappa, även fast det är en person som jag inte känner. (Anna 19 år)

Annas resonemang är ett exempel på att det inte är så enkelt att reda ut vem som egentligen är pappa. Hon visar på att den icke-biologiske pappan har en papparoll, men att den biologiske pappan är den som hon kallar för pappa. Per är tydlig med att den biologiska

pappan är den som han kallar för pappa, men han poängterar också att det var den icke-biologiske pappan som han hade en vardagsrelation till:

Efter ett år ungefär träffade mamma sin nuvarande sambo, som vi absolut aldrig kallat pappa utan bara John. Vår riktiga pappa var fortfarande den som var viktigast för mig och min bror trots att han inte bodde med oss i [X]-stad, det förändrade liksom ingenting. Vi träffade ju John mer om dagarna än vad vi träffade pappa, men det var inte så att John ersatte honom eller så ... alltså ...tog över någon papparoll! (Per 36 år)

Fredrik har hela tiden kallat sin icke-biologiske far för pappa. Han har funnits med ända sedan Fredrik var liten, så de finner ingen anledning att gå ut och berätta något annat: *"Men jag har nog alltid sagt pappa, jag har varit så intrimmad på det."* Malin ville under en period när hon var liten väldigt gärna kalla sin icke-biologiske pappa för pappa och hon förklarar:

Jag tror att jag ett tag försökte kalla honom för pappa. Och han svarade att du har en egen pappa. Du har en riktig pappa. /.../Plus att han var nog den riktiga pappafiguren. Ja, det var Ingemar [icke-biologisk pappa] som var som en pappa Han var väldigt noga med att han inte var min pappa. Det var ett tag som jag ville kalla honom för pappa. Jag träffade nästan aldrig min pappa och det lilla som jag träffade honom så var han jätteknepig. Om jag skulle välja mellan de två skulle jag nog säga att Ingemar nog är den som är mer min pappa än vad min biologiske pappa är. (Malin 46 år)

Återkommande och gemensamt för respondenternas uppfattningar om papporna var att de hade varit närvarande. Respondenterna har beskrivit sina biologiska och icke-biologiska pappor utifrån de kriterier som syftar på det sociologiska faderskapet. Med detta som utgångspunkt kommer vi generellt att använda oss av begreppet pappa i arbetet, vilket innebär att det ibland även syftar på icke-biologiska pappor.

En aktuell aspekt i vårt arbete är att svaret på vem som är förälder eller vem som i vårt fall är pappa, är avhängigt, vilket och vems perspektiv som antas. Syftet med att använda begreppet pappa är att det pekar på den sociala aspekten av att vara pappa eller familjefar. I vår uppsats har vi som syfte att undersöka vad en pappa är utifrån egenskaper, funktioner och ideal. Dessa aspekter av pappabegreppet faller väl in under vad som kan hänföras till den sociala nivån. Med hänvisning till att tyngdpunkten på den nivån inte är avhängig den biologiska faktorn, har vi valt att i arbetet generellt använda oss av begreppet pappa oavsett om pappan är biologisk eller ej, även då de i själva verket inte kallar personen i fråga för pappa.

1.3 Definitioner

Sociologisk pappa är den aspekten av pappan som syftar till den sociala nivån i faderskapet. Det är den person som barnet möter i sin vardag, leker med, reagerar på och iakttar, vilket har en social och uppfostrande betydelse för barnet. Den sociologiska pappan kan även vara biologisk.

Pappa är en manlig förälder, vilket i vårt arbete har innebörden sociologisk pappa.

Biologisk pappa är den mansperson som genetiskt är upphov till barnets existens.

Icke-biologisk pappa är den mansperson, vilken barnet lever tillsammans med och som i sociologisk bemärkelse fungerar som en pappa för barnet. Den icke-biologiske pappan är en så kallad styvpappa, en benämning vi har valt bort att använda, eftersom det, eller liknande, inte användes av respondenterna. Det har även en negativ klang.

1.4 Faderskap då och nu

För att få en övergripande och större kontext till vad en pappa är, så vill vi presentera en historisk tillbakablick över fenomenet. Ordet pappa går att återfinna i texter sedan den senare hälften av 1800-talet (<http://g3.spraakdata.gu.se/saob>). För perioden före 1850 var det vanligt att barn växte upp utan sina biologiska föräldrar, då dödligheten var hög. Kärnfamiljen är ett fenomen som har uppstått under 1900-talet och det hade sin höjdpunkt på 1950-talet. I boken *Män, familjeliv och föräldraskap* har Lars Plantin (2001) utifrån männens eget perspektiv undersökt deras upplevelser av att vara förälder. I ett historisk perspektiv behandlar författaren, i bokens första del, synen på, och förändringen av mannens föräldraskap. I grova drag stämmer samhällsförändringarna med svenska förhållanden, men tidsmässigt har förändringstakten inte varit omedelbar, utan skett genom en successiv process.

Det är två stora tidsepoker som varit samhällsomvälvande och påverkat faderskapet. Den första förändringen inträffade då seklet var ungt. Vid industrialiseringens genombrott förändrades människans livsvillkor ganska markant. Överlag klev mannen från bondesamhällets självhushållning till lönearbetets många fabriker. ”Den nära och vardagliga kontakten med barnen minskade och funktionen som arbetsintroduktör försvann” (Plantin 2001 s 53). Detta gällde på den tiden i första hand sönerna.

Enligt Plantin (2001), som här hänvisar till Lupton & Barclay (1997), fick fadern funktionen av att vara familjens försörjare och modern fick ansvara för hem och barn.

Den andra förändringen inträffade enligt Plantin, med hänvisning till La Rossa (1988), på 1960-talet. Då efterfrågan på arbetskraft banade vägen för kvinnorna ut i arbetslivet. Under denna epok ökade kraven på jämställdhet mellan mannen och kvinnan i familjen.

Sett utifrån svenska förhållanden har Plantin (2001) ytterligare nyanserat denna historiebeteckning, då fler faktorer bidragit till mannens förändrade roll i familjelivet. Uppbyggnaden av den svenska välfärdsstaten har haft inflytande på familjelivets villkor med dess särskilda förutsättningar. Exempelvis har kommunal barnomsorg, föräldraförsäkring och arbetstidreglering betytt mycket. Målet för familjepolitiken var bland annat att stödja *båda* föräldrarna i arbetslivet och att understryka barnets rätt till sin mamma och pappa.

Vetenskap och forskning har oftast knutits samman med välfärdsprojektets uppbyggnad och stått i anslutning till statliga utredningar, vilket också spelat en viktig roll. I faderskapsprocessen har undersökningar kontinuerligt banat väg för nya infallsvinklar och rön.

Kvinnornas ökade lönearbete skapade i sig nya förutsättningar för föräldraskap och familjeliv. På 1960-talet fördes en jämställdhetsdiskussion i den svenska socialpolitiken och i den vetenskapliga debatten. Då det blev vanligare att både pappan och mamman lönearbetade blev det naturligt att ifrågasätta den traditionella ansvarsfördelningen inom hemmet.

Trots ingenjörskonstens framväxt och samhällets jämställdhetsdiskussion, kan man inte förrän på 1980-talet prata om ett förändrat faderskap som fått förankring hos allmänheten, och då refererar Plantin (2001) till Hagströms avhandling (1999). I reklamen och populärkulturen framställdes mannen på ett annorlunda sätt än tidigare. Den *”starke”* mannen och fadern hade också kontakt med sina känslor. Plantin (2001) menar att bilden av *”den nye mannen”* eller *”vardagspappan”*, står för en man vars engagemang och närvaro i familjelivet allt oftare resulterar i att byta blöjor, laga mat, tvätta, städa, finnas till hands för barnen, fixa med både hus och bil. *”Snarare framställs han som en tämligen vanlig man med ett brett handlingsregister, något som inkluderade både traditionellt manliga och kvinnliga värden” (s 37).*

Från en myndig fadersroll med tydliga könsrollsmönster i familjen, är det idag en mer vardagsinriktad pappa vi kan se. Detta är förvisso en sanning med modifikation, då man inte kan säga att det gäller för alla pappor. Fortfarande råder inte lika lön för lika arbeten mellan män och kvinnor. Och trots socialpolitiska åtgärder att stärka förutsättningarna för barnfamiljerna uppbärs föräldraförsäkringen procentuellt mest av kvinnan; det är hon som är hemma med barnet, ofta med motiveringen att familjen vinner mest och förlorar minst ekonomiskt genom detta.

Utifrån Plantins (2001) framställning kan vi förstå att faderskapet fortfarande är under förändring och att faderskapet inte är ett statiskt och stillastående begrepp, utan formas och påverkas av omgivande kontext, såväl socialpolitiskt som arbetsmarknadsmässigt.

Även om den stora massan män och pappor vill, önskar och själva uppfattar sitt föräldraskap likställt kvinnans, finns det fortfarande sega värderingar och normer som försvårar och begränsar det jämställda agerandet i familjelivets vardag.

1.5 Metod och urval

1.5.1 Studiens uppläggning

Vi har valt att göra en kvalitativ undersökning med halvstrukturerade intervjuer, då detta framstod som den lämpligaste metoden för att få en nyanserad bild av det vi har velat undersöka (intervjufrågorna se bilaga 1). Vi vill göra en undersökning ur ett erfarenhetsperspektiv. Detta innebär ett val av att använda oss av respondenter. Respondentintervjuer innebär intervjuer av personer som är delaktiga i den företeelse som studeras (Holme & Solvang 1997). Detta ger oss stora möjligheter att anpassa frågor till varje individ och samtidigt kunna följa en strukturerad fråga med möjlighet till förtydliganden och fördjupningsfrågor. En helt strukturerad intervju skulle inte ge lika mycket utrymme för intervjupersonerna att svara inom ämnet och viktig information skulle då kunna glömmas bort. Graden av standardisering på intervjuerna har varit ganska hög då vi har utgått ifrån fasta frågor.

1.5.2 Resultatets tillförlitlighet

Tillförlitligheten blir i denna kvalitativa undersökning relativt låg, eftersom en ny undersökning av samma fenomen inte kommer att ge samma eller nästan samma svar. Respondenternas svar är i dagsläget deras åsikter, men i morgon kan de ändra åsikter och värderingar om vikten och betydelsen av det sagda. Till och med när de läser denna uppsats kan de minnas sin barndom annorlunda, eller så har tiden förändrat dem utifrån nya erfarenheter som i sin tur har påverkat dem i deras uppfattningar. Den enda möjligheten att få reda på deras uppfattningar och åsikter är att fråga dem.

Undersökningen om vad en pappa är vilar på en empirisk grund, det vill säga *”/.../ den bygger på kunskap som är inhämtad genom de fem sinnen”* (Thurén 1998 s 16).

Respondenterna är vid intervjutillfället vuxna, vilket betyder att en kortare eller längre tid har förflutit sedan personerna i fråga var barn. Hyvönen (1993) skriver i sin avhandling om barns

fadersbild att tiden tenderar att minnet omedvetet justeras och självbilden förändras. Tiden påverkar förmågan att minnas och det är problematiskt att rekonstruera ett barndomsjag. Tidsaspekten kan uppfattas som negativ, men vi vill lyfta fram att den hjälper till att skapa distans till vad som hände då. Intervjupersonerna har kunnat beskriva saker som de under många år själva har funderat på och formulerat för sig själva. Tiden har även gjort ämnet mindre känsligt än vad det var för det barn som levde i den.

Vi, liksom Hyvönen (1993), betonar barnens uppfattning om pappan, och deras sanna bild av pappan. Det kan måhända ge en idealiserad bild snarare än en faktisk bild av pappan och dennes egenskaper sett ur ett objektivet perspektiv. Vidare förklarar han trovärdigheten ur ett psykodynamiskt perspektiv, att barnet egentligen inte har tillgång till sin egen uppfattning om pappan, med hänvisning till att det finns olika psykiska försvar som håller tillbaka vissa aspekter.

När det gäller giltigheten betraktar vi den som hög; den är unik för dessa åtta respondenter, men en liten undersökning kan inte anses ha den dignitet som gör att den kan generaliseras i ett större sammanhang.

Materialets omfattning tillåter inte en kvantitativ granskning; större vikt har därför lagts vid de kvalitativa aspekterna, men den ger ändå en bra bild av barns bild av sina fäder.

Vi varken vill eller kan ta ställning till om det som beskrivs är sant eller falskt. Vi kan inte ifrågasätta respondenternas upplevelser av sin pappa, men tolkningar av materialet hänger självklart samman med hur vi själva ser på världen.

1.5.3 Urvalsmetoder

En kvalitativ undersökning bör vila på ett icke-slumpmässigt urval av undersökningsenheter och urvalet görs systematiskt efter på förhand utvalda kriterier som är definierade (Holme & Solvang 1997). Med utgångspunkt i uppsatsens syfte och frågeställning, se avsnitt 1.1.2, har vi gjort en strategi för insamlandet av empirin till uppsatsen. Med hänvisning till att vår undersökning är av kvalitativ art så har vi försökt att strukturera vårt urval utifrån några utvalda kriterier.

Intervjupersonerna har i första hand valts ut med tanke på att vi ville undersöka vad en pappa är. Detta ville vi göra utifrån intervjupersonernas sätt att se det. Respondenterna valdes utifrån att de har en erfarenhet av att leva i vad som kan jämföras med en traditionell kärnfamilj, det vill säga biologisk mamma och biologisk pappa och deras gemensamma barn. Vårt alternativ till kärnfamiljen var att pappan ersattes med en annan man, som i hushållet

har den sociala funktionen som en pappa har. Vidare har vi delat in vårt urval i två grupper: fyra stycken är uppväxta med en biologisk pappa, fyra med en icke-biologisk pappa.

Ett ytterligare krav på urvalspersonerna har varit att pappan, den biologiske eller ej, skall ha haft en vardaglig kontakt med respondenten. Med detta avser vi att det mellan barnet och pappan skall ha varit en sådan kontakt att man har bott under samma tak under en längre tid, samt levt i den intimitet som det dagliga mötet och vardagens realiteter innebär. Det har även varit viktigt att välja personer vars familjeförhållanden har varit konstanta under en längre tid. Denna tidsperiod varierar mellan de olika respondenterna, vilket skulle kunna påverka hur de uppfattar den icke-biologiska pappan. Detta är dock ingenting som vi i vår undersökning har studerat.

Malin är den av respondenterna där den icke-biologiska pappan kom in i bilden i det senaste skedet. Johan levde enbart tillsammans med sin pappa efter en skilsmässa när han var elva år, vilket inneburit att han sedan dess levt i en enföräldersfamilj. Valet av respondenter har styrts av att det enbart skall ha funnits en icke-biologisk pappa med i bilden i den aktuella gruppen, för att situationen så mycket som möjligt ska likna kärnfamiljens. Vi har även medvetet valt att låta varje grupp representeras av två döttrar och två söner.

Urvalspersonerna har vi tillgått genom sondering av bekantskapskrets och den så kallade snöbollseffekten, som syftar till ett icke slumpmässigt urval, där någon känner någon som skulle kunna tänka sig att ställa upp utifrån våra specifikt utvalda kriterier.

Urvalet har begränsats av den geografiska aspekten och alla respondenterna är uppvuxna och bosatta i nordvästra Skåne. Det är omöjligt att avgöra huruvida det har någon större betydelse för undersökningen som helhet.

Den litteratur som kompletterar vår empiri har valts utifrån att den på ett vetenskapligt sätt behandlar vårt uppsatsämne. Vi har vänt oss till relativt kända forskare och författare. Ibland har vi gått vidare på deras sekundärkällor; vi har läst litteratur med liknande innehåll och resultat, tagit del av artiklar, avhandlingar, statistik och rapporter, för att underbygga trovärdigheten i undersökningen. Vi har valt bort renodlade skönlitterära verk och biografier.

1.5.4 Analys och transkribering av intervjuer

Vår undersökning går ut på att försöka förstå vad en pappa är och med vilka egenskaper, funktioner som han tillskrivs utifrån åtta intervjupersoner. Syftet var även att titta på hur de beskriver idealpappan. Slutligen går studien ut på att jämföra om det är någon skillnad i pappabilden beroende på om barnet beskriver en biologisk pappa eller en icke-biologisk.

I detta kapitel beskriver vi steg för steg på vilket sätt som vi har bearbetat vårt undersökningsmaterial. Vårt tillvägagångssätt vid insamlingen av empirin har varit bandupptagningar av fem intervjuer, vilka sedan ordagrant har skrivits ut. Intervjuer som skrivs ut i sin helhet ger en möjlighet till en bred analys (Holme & Solvang 1997). Transkriberingen av intervjun har gjorts relativt omgående efter genomförd intervju. Vid tre av intervjutillfällena fanns inte möjlighet att tillgå bandspelare, varför dessa är utskrivna efter löpande anteckningar. Vi har gjort bedömningen att de i stort sett är av motsvarande kvalitet som de bandupptagna intervjuerna.

Holme & Solvang (1997) rekommenderar att organiseringen och struktureringen av informationen skall göras efter att insamlingen är avslutad. Vi har antagit deras förslag eftersom det först vid det tillfället var möjligt att ta ställning till hur empirin skulle behandlas, och detta är gjort utifrån en helhetssyn. *”Materialet ifrån källanlysningen måste ordnas på ett sådant sätt att de olika källor som handlar om samma sak eller samma situation ställs samman med varandra”* (Holme & Solvang 1997 s 139). Vid genomläsning av de utskrivna intervjuerna kunde vi märka att det fanns vissa gemensamma återkommande teman. De temaområden som pappan beskrivs utifrån är egenskaper och funktioner. När vi ordnade materialet i texten använde vi oss av färgade pennor där de olika temaområdena representerades av varsin färg. Löpande med denna bearbetning förde vi anteckningar när vi registrerade intressanta aspekter, framkomna tyngdpunkter i de olika berättelserna, även kommentarer om i vilken annan källa som ämnet fanns diskuterat eller beskrivet. De tematiska områdena har tjänat som utgångspunkt och vi har sedan använt det ursprungliga materialet som extra stöd i analys och vidare bearbetning av empirin. Vidare framställdes en idealpappa genom respondenternas beskrivningar av tillgångar och brister hos den egna pappan.

Intervjupersonerna citeras och refereras i dokument under olika temarubriker. Löpande användes de ursprungliga intervjuutskriften för att kontrollera sammanhang kring citat och referat. Citat och referat har valts för att i största möjliga utsträckning lyfta fram och personifiera respondenten, både utifrån sättet att uttrycka sig och i vilken typ av information som respondenten ger oss.

Vi har citerat ordagrant, men gjort vissa retuscheringar av språklig karaktär för att öka läsvänligheten.

1.5.5 Etiska överväganden

Vi har sett som vår plikt att både förklara och beskriva för respondenterna vad detta arbete kommer att gå ut på. Detta har vi gjort, dels i de telefonsamtal när vi har bestämt tid för intervjuer, dels vid själva intervjutillfället. Vi har berättat att bandinspelning av intervjun kommer att ske. Respondenterna har informerats om att deras utsagor endast kommer att användas för denna uppsats tillblivelse.

Det hör även till de etiska övervägandena att titta på nyttan i förhållandet till den utsatthet som man försätter olika grupper och individer för när man lyfter fram och studerar dem som en specifik grupp, vilket innebär att vi måste ställa oss frågan varför vi vill studera och jämföra dessa två grupper. Vår arbetshypotes är att det finns likheter och skillnader mellan att ha vuxit upp med en icke-biologisk pappa och en biologisk pappa. Det är viktigt att identifiera dem för att konstruktivt kunna arbeta med dessa frågor.

2. TIDIGARE FORSKNING

Ulf Hyvönen (1993) har för institutionen för socialt arbete på Umeå universitet gjort en avhandling *"Om barns fadersbild"*. Han har gjort undersökningen ur ett barnperspektiv, där han intervjuat 100 barn, jämt fördelade på två grupper av sjuåringar och tioåringar. Vardera gruppen representerades av hälften flickor och hälften pojkar.

Vi har valt att titta närmare på de delar av hans undersökning som matchar de temaområden som vi har vaskat fram i vårt material. Det handlar då om de saker som är lika eller de som skiljer sig markant åt.

Lars Plantin (2001) har forskat om fädernas bild av sig själva. I sin avhandling lyfter han fram en historisk bild av pappan som vi har valt att knyta an till i vår uppsats, då den ger en bra bakgrundskontext till vår empiri.

Boken, *Faderskap i tid och rum*, är en antologi sammanställd av Philip Hwang (2000). Hans egna artiklar handlar om pappans roll och engagemang i barnen. Han har studerat och intervjuat nyblivna föräldrar, och kom fram till att pappan har flera olika roller. Han säger att det typiska för pappan är att han en roll, som till skillnad från mammans vårdande roll, går ut på lek tillsammans med barnet.

Carl Martin Allwood är en av artikelförfattarna i antologin och han anser att det är angeläget att studera pappan utifrån olika kulturer för att få en mångfald i bilden. Han är professor i psykologi och kommer i sin undersökning om pappor bland annat fram till att frågan om det finns något bästa sätt att vara pappa på, går att besvara. Han menar, *"att förutom ett kärleksfullt bemötande av barnet bör frågan besvaras utifrån varje enskild man mot bakgrund av de villkor han lever under"* (s 151).

Bente och Gunnar Öberg (1992) har gjort en omfattande undersökning om skilsmässobarn. Undersökningen bygger på 175 djupintervjuer, varav 100 är barn och 75 pappor. De har bland annat kommit fram till att barn behöver bli sedda och bekräftade av båda sina föräldrar för att inte uppleva att de är förnekade.

Barnpsykiatrikern Jari Sinkkonen redogör bland annat för pojkars fadershunger och flickors faderslängtan i sina undersökningar. Han menar att det på ett enkelt sätt inte går att skilja det sociologiska och det biologiska faderskapet åt, då ett faderskap inte enbart går att betrakta utifrån faderns handlingar eller uppgifter. *”Det biologiska har stor betydelse: genom blodsbanden länkas man till tidigare och kommande släktled”* (s 92). Sinkkonen (1998) hänvisar i sin undersökning till de adoptivbarn som i något skede i livet vill finna sina biologiska rötter.

Åke Högberg (1995) är psykolog och psykoterapeut och han beskriver egna erfarenheter från sitt yrkesliv där han har mött många klienter som för honom har beskrivit pappans viktiga funktioner.

3. FORTSATT FRAMSTÄLLNING

Vi har lagt upp undersökningen i olika övergripande temaavsnitt som vart och ett inleds med ett teoriavsnitt som närmare går in på det aktuella ämnet. Vidare är dessa avsnitt indelade i underteman som framställs med en inledande presentation av respondenternas egna tankar i form av citat och referat, och som avslutas med en analysdel. Vi börjar med en tabell som redovisar pappans egenskaper. De följande avsnitten behandlar pappans funktion och roll, pappan som förebild och det avslutande avsnittet behandlar intervjupersonernas bild av idealpappan. Inledningsvis en kortfattad presentation av de åtta respondenterna.

4. RESULTATENS FRAMSTÄLLNING

4.1 Presentation av intervjupersonerna

Johan är 34 år och egenföretagare inom bygg- och anläggningsbranschen. Han har en sambo och de har två barn var från tidigare äktenskap. Han har vuxit upp som ensam barn med mamma och biologisk pappa fram till föräldrarnas skilsmässa när han var elva år. Sedan bodde han ensam med sin pappa.

Bosse är 45 år, gift och har tre barn. Han jobbar som säljare. Och är uppvuxen som äldst i en syskonskara på fem, tillsammans med sin mamma och biologiske pappa, på en gård nära havet.

Sofia är 29 år och hennes familj består av mamma, biologisk pappa och tre bröder som är flera år äldre än hon själv. Båda föräldrarna var yrkesarbetande. Hon är i dag ensamstående mamma till en flicka och en pojke.

Petra är 24 år. Hon är uppvuxen tillsammans med sin biologiske pappa och mamma. Petra har inga syskon, men har vuxit upp med djur. Hon arbetar som lärare och har en pojkvän som hon inte bor tillsammans med.

Fredrik är 36 år, sambo, och har två barn. Han är en egenföretagare som säljer möbler och heminredning. Fredrik har vuxit upp med mamma, en icke-biologisk pappa, vilken han kallar för pappa, och med sina systrar, vilka han är ett, respektive nio år äldre än. Hans biologiske pappa dog när Fredrik var i förskoleåldern.

Per är 36 år och arbetar inom psykiatrin. Han är sambo och har ett barn. Ursprungsfamiljen sedan han var fem år bestod av mamma, en bror och en icke-biologisk pappa. Han har haft en omfattande och kontinuerlig kontakt med sin biologiske pappa.

Anna är 19 år gammal och har precis gått ut gymnasiet. Hon bor med sin pojkvän och arbetar på dagis under sitt sabbatsår från högskolan. Anna har sedan tre års ålder bott tillsammans med sin mamma och en icke-biologisk pappa. Hon har halvsyskon på både mammas och pappas sida. Hon träffade sin biologiske pappa när hon var liten, men kontakten tunnades ut med åren.

Malin är 46 år och har två vuxna barn och hon bor tillsammans med sin son. Hon är uppvuxen med att ha en riktig bror, två halvbröder och tre styvbröder. Den icke-biologiske pappan har levt tillsammans med mamman och Malin sedan hon var åtta år.

4.2 Pappans egenskaper

Egenskap är karaktärsdrag, anlag och beskaffenhet hos någon eller något (Malmström, mfl.1991). Nationalencyklopedin (1991), anger att egenskaper är kvalitéer som ting och individer besitter, vilka tillsammans bestämmer deras individualitet.

Hyvönen (1993) tittar på egenskaper som en rollaspekt. Han skriver att egenskaper är *”adjektiv som man använder för att beskriva hur han [pappan] är”* (s 156). Till barnen i undersökningen ställde han frågan: *”Hur är han din pappa?”* Utifrån det har han fått en karaktärsbeskrivning av pappan (s 87). Nedan följer en sammanställning av hur respondenterna anger pappornas egenskaper.

Egenskaper och drag hos den icke-biologiske pappan:	Egenskaper och drag hos den biologiske pappan:
<p>Anna tycker att han är snäll, rolig, generös, omtänksam, men tjatig,. Han är inte teknisk, men händig. Och Anna upplever att han har behandlat henne orättvist i förhållande till syskonen.</p>	<p>Sofias pappa är händig, snäll, barnkär, stressad och rastlös. Han har ett argt humör och är praktiskt lagd och fixig, samt ställer gärna upp.</p>
<p>Malin upplever att den icke biologiske pappan har varit förstående, glad och generös. Han är en social festprisse. Vidare anser hon att han hjälper till samtidigt som han lät henne klara sig mycket själv. Han hade också lätt för att förtränga saker.</p>	<p>Petra beskriver att han är snäll, blyg och lugn, händig, logisk och allmänbildad. Vidare är han en god lyssnare, talare och vägledare. Han kan vara sig själv och är konstnärlig. Han är en tänkare som har svårare för att möta barn på barns nivå.</p>
<p>Per anger egenskaper som snäll, säregen, underlig och svår. Han beskriver att den icke-biologiske pappan höll sig undan, var oviktig och osynlig. Han var handlingsförlamad och som ett barn själv, men han ställde även upp.</p>	<p>Bosse beskriver en pappa som är snäll, omtänksam, ordningsam, händig, snål, principfast, och sträng. Han har en hög arbetsmoral, är en djurälskare, men ointresserad av sport.</p>
<p>Fredrik beskriver sin pappa som snäll, barnkär, engagerad, aktiv, händig, intensiv, stressad disciplinerad, auktoritär och humoristisk. Han tycker att det är lätt att prata med honom. Han har fått sköta sig själv mycket och även känt sig orättvist behandlad i förhållande till pappans biologiska dotter.</p>	<p>Johans pappa är en stöttepelare som har bestämda åsikter, är tjurig, stolt, sträng, händig, samt har en hög arbetsmoral. Han är en god farfar, ställer alltid upp, men söker fel hos andra och han kan inte föra sig. Vidare är han en dålig kock och anser sig alltid ha rätt.</p>

Utifrån den mångfald av pappans egenskaper som är formulerade av respondenterna har vi inte kunnat finna några större skillnader och likheter mellan grupperna. Papporna tycks överlag vara snälla, händiga och omtänksamma. De har på olika sätt kunnat stödja sina barn. Fredrik och Anna har upplevt att deras pappor varit orättvisa mot dem i förhållande till syskonen. Och papporna har för några upplevts stränga och principfasta, såväl som förstående och barnkära.

Per anger att hans icke-biologiske pappa har få positiva egenskaper, vilket avviker både från den egna gruppen och intervjugruppen i sin helhet. Skillnaderna och likheterna får betraktas som individuella.

Hyvönen (1993) kommer fram till att fadern av flickorna angivits som ”snäll och rättvis” medan pojkarna betonar att det bästa är att han gör saker med dem. Vi kan inte identifiera några specifika könsskillnader.

4. 3. Teorier om pappans funktion och roll

Syftet med uppsatsen är att titta på hur våra respondenter upplever och beskriver vem deras pappa är. Han fyller en funktion och innehar en roll utifrån förhållandet förälder och barn.

Rollinnehav är i första hand hämtat ur skådespelarvärlden och det förknippas med ett sätt att vara som man förväntar sig av en människa utifrån att en person har en viss ställning (Malmström, m.fl. 1991).

I vårt arbete tittar vi på den roll som pappan ur ett sociologiskt perspektiv har för sin son eller dotter.

Inom rollteorin anger begreppet roll förväntningar, normer och regler som är förknippade med en social position eller uppgift (Brante m.fl. 1998). Det vi kommer att titta närmare på är hur våra respondenter beskriver denna papparoll.

Hwang (2000) kommer fram till att mammorna har huvudansvaret för barnet. Pappornas roll är i första hand att leka med barnen. Han påstår också att könsrollsmönstret blir tydligare i takt med att barnen blir äldre.

Vi har valt ut vissa delar av hur Hyvönen (1993) diskuterar rollbegreppet. Ett sätt har han hämtat från Hewitt (1981) som menar att faderns position och lokalisering kopplas till hans delaktighet i hemmet och familjen, samt hur han förhåller sig till de andra familjemedlemmarna. Han ser roll även som tillskrivna egenskaper och värderande omdömen. Denna aspekt tittade vi närmare på i avsnittet om egenskaper. Vidare konstaterar han att roller kan betraktas som allt i från statiska, i vilka människan inträder, till att roller

utföras i samspel med omgivningen (ibid). Roll kan även vara förknippat med de uppfattningar som människorna har och väntar sig av varandra. Det är denna aspekt av rollbegreppet som han tycker har relevans i den egna undersökningen (ibid).

Funktionsbegreppet tar han upp i samband med att han förklarar rollerna och positionen som pappan har för barnet. Han exemplifierar roller med att vara samtalspartner, läromästare och kompis. Funktionen framträder genom att de beskriver på vilket sätt som pappan är bra för barnet.

Begreppet funktion är nära förknippat med roll, eftersom det beskriver sätt att fungera och vilken uppgift, i detta fall, en person skall utföra. För att applicera det på vårt arbete: betyder det att vara pappa är förknippat med olika uppgifter eller funktioner för barnet.

Inom samhällsvetenskapen används begreppet funktion om *"/.../ effekter som sedvänjor, handlingsmönster och institutioner har på hela eller delar av samhället"* (Brante, m.fl. 1998).

I detta kapitel avser vi att presentera och sammanställa hur våra intervjupersoner i egenskap av att vara barn, beskriver på vilket sätt de har upplevt funktionen och rollen som pappan har för dem själva.

4.3.1 Bilden av pappa i arbete

För att få en mer strukturerad inblick i vilken funktion och roll som dessa pappor hade för den dagliga omsorgen om barnen, väljer vi att titta på hur papporna fungerade i vardagen, med arbete och vardagsgöromål.

Bosse berättar att både hans mamma och hans pappa drev en gård tillsammans, men att: *"Det fanns nog inga traditionella könsmönster dem emellan. De slet lika ihärdigt båda två. Det kanske var ganska ovanligt, faktisk. Det är ju ändå en hel del år sedan."*

Respondenterna beskriver återkommande att pappan arbetar mycket. Per berättar att *"John [icke-biologisk pappa] jobbade ganska mycket också så vi sågs inte så där överdrivet mycket, och vi gjorde inte något speciellt tillsammans"*. Det är ändå kopplingen till den icke-biologiske pappans arbete som Per anser vara viktig i deras relation:

Något som var bra med John var att han genom sitt jobb kunde fixa sommarjobb till mig och min bror då vi blev äldre. Då åkte vi med honom på mornarna och vi tjänade bra med pengar. John var väldigt intresserad av sitt arbete, stor fabrik, och vi märkte ju att han tyckte om när vi pratade med honom om det. I och med våra sommarjobb på hans arbetsplats hittade vi ett nytt sätt att mötas kan man väl säga, men det var väl i stort sätt inte mycket mer än så. Vi hade ju andra intressen, jag och min bror, och i den världen fick John liksom inte riktigt plats. (Per 36 år)

Bosse beskriver en tillvaro där båda föräldrarna fanns i hemmet, eftersom det även var arbetsplatsen. Malin har helt andra erfarenheter. Hennes föräldrar hade till en början en pub och senare en restaurang och hon beskriver att hon ofta har varit ensam hemma för att ta hand om sig själv och sin lillebror. Petra beskriver varför och vem som oftast var hemma och passade henne när hon var sjuk:

Det var mest därför att mamma arbetade halvtid och pappa hade full tid och då högre lön. Det berodde mycket på det. Jag har frågat lite om det; ”varför gjorde ni så”? Och det var därför att mamma förlorade minst, så att säga, på att vara hemma med mig. (Petra 24 år)

Johan beskriver att han fick en bättre kontakt med pappan efter föräldrarnas skilsmässa. Han syftar på att han träffade pappa oftare då, eftersom kontakten innan var sämre:

Pappa åkte iväg tidigt om mornarna, innan jag var uppe. Han kom hem väldigt sent om kvällarna också, så jag minns inte att vi hade en sådan där vardaglig kontakt faktiskt. Han var ju väldigt trött om kvällarna. (Johan 34 år)

Efter att föräldrarna hade skilt sig, bodde Johan ensam med sin pappa som i stället började arbeta dagtid, men:

/.../ då började han istället att jobba mycket extra. Och när han var hemma, då byggde han till och renoverade på huset. Var huset klart så byggde han ett jättegärd. Pappa har aldrig bara kunnat vara ledig. Det skulle liksom jobbas jämt. Var det inte husförbättringar så var det väl en evig jakt på pengar. (Johan 34 år)

Relationen till pappan när Johan är vuxen beskriver han så här:

Vi har kontakt varje dag och det har med jobbet att göra. Kontakten är arbetsrelaterad. Det lilla vi pratar privat är inte mycket, vi pratar liksom inte om hur det har varit hemma eller vad som händer i helgen. (Johan 34 år)

Sofias pappa tog genom sitt arbete ut henne på äventyr:

/.../ han jobbade ganska mycket. Han jobbade på båt, som sjöman. Det jag minns att vi har gjort tillsammans är väl att jag har varit med på båtar och sådana grejer. Att jag var med honom. Det var spännande. Han började tidigt på morgonen och var i väg innan Sofia åt frukost. (Sofia 29 år)

Analys

Hur respondenterna förhåller sig till sina fäders arbeten visar inga direkta skillnader som kan återföras till att man är uppvuxen med en icke-biologisk eller en biologisk pappa. Vad som går att uttyda är en likhet i att de presenterar en pappa som på det ena eller det andra sättet arbetar mycket, samt att arbetet tar en stor del av föräldrarnas tid. I Petras fall tydliggörs en ekonomisk förklaring till vad som styrde föräldrarnas val, till exempel vem som hade huvudansvaret för barnet när det var sjukt.

Hyvönen (1993) har skönjt att en stor del av familjens liv är organiserat efter föräldrarnas arbete. Han ser samband mellan föräldrarnas arbetsvillkor och barnens uppväxtvillkor. Vidare ser han att fädernas arbete har hög intensitet. Han, liksom vi, ser att barnen upplever att deras föräldrar ägnar mycket tid åt arbete. Flera av respondenterna anger att fäderna var borta och upptagna av sitt arbete. Han lyfter också fram pappans funktion som garant för materiell och fysisk trygghet. Denna beskrivning stämmer bra överens med hur våra respondenter upplever pappans roll.

Likheten i respondenternas bild av den arbetande pappan stämmer till viss del överens med den traditionella bilden av pappans roll och funktion i familjen som försörjare. Pappornas koppling till sitt arbete upptar en stor del av upplevelsen av vem pappan är. Det har framkommit i vår undersökning att pappan som huvudförsörjare och mamman som hemmafru inte existerar eftersom båda föräldrarna ofta förvärvsarbetar. Hyvönen (1993) ser att pappan definieras som den huvudsakliga försörjaren men anger också att den traditionella bilden har förändrats. Ett exempel på det är att Petras mamma arbetade deltid. Bosse beskriver att båda föräldrarna slet, samt att det var något som de gjorde när det var nödvändigt. Han beskriver en mer jämställd bild av föräldrarnas ekonomiska ansvar.

Det vi har kunnat se, och som vi inte har hittat i annan litteratur, är att barnet beskriver en positiv koppling till föräldrarnas arbete. Sofia har till exempel varit med pappa på arbetet och upplevt det som spännande. Även Malin upplevde att möjligheten att få ta del av sin icke-biologiske pappas arbetsförmåner, då han arbetade till sjöss, var en aspekt som berikade hennes liv. Johan har som vuxen en relation till sin pappa som mest är arbetsrelaterad. Han ser tillbaka på att många av hans kontakter med pappan varit kopplad till dennes arbete,

samtidigt som han beskriver att pappan arbetade för mycket. Hyvönen säger att det är många av barnen som är besvikna på sin pappa. De beskriver att han är otillgänglig och frånvarande, bland annat genom sitt arbete. Denna negativa bild av pappan går inte att återfinna hos våra respondenter även om pappan arbetar mycket. Det är svårt att avgöra om detta beror på att respondenterna i vår undersökning har rekonstruerat bilden av upplevelsen, att de nu har insikt och ökad förståelse för att vara vuxen och arbetande.

4.3.2 Pappan i vardagen

Pappornas roll och funktion i vardagen kommer till uttryck när respondenterna ger svar på vilka uppgifter som papporna hade i hemmet. Anna säger: *"Anders [icke-biologisk pappa] lagade maten och det var han som plockade undan, och det var han som fick gnälla på oss när vi stökade till, helt enkelt."* Hon beskriver även att mamma och Anders delade på hemarbetet. Även Fredrik uttrycker:

Pappa [icke-biologisk] var hemma tidigare än mamma och därför har han lagat mycket mat. Han har varit hemmapappa för min minsta syster också /.../ han var himla duktig på att hålla i gång det och laga mat och byta blöjor och fixa och dona. (Fredrik 36 år)

Johan berättar: *"Uppdelningen dem emellan var väldigt könsrollsorienterad. Pappa trivdes nog ganska så bra med det."* Han är ensam om att ange att vardagsgöromålen delades upp enligt könsrollstradition. Den vanligaste åsikten hos respondenterna var att de uttryckte att föräldrarna var jämställda och delade på arbetet. En viss tendens pekar ändå på att det fanns vissa skillnader i hur arbetsfördelningen kom till uttryck. Malin säger om den icke-biologiske pappan: *"Ingemar var nog den som lagade mycket mat, när det gällde att laga finare mat."* Liknande resonemang går att återfinna hos Sofia där hon syftar på att det var mamman som stod för den vardagliga matlagningen.

Petra beskriver att mycket föll på pappans lott när mamman låg på sjukhus. Och hon beskriver att hon och hennes pappa tillsammans tog hand om varandra: *".../ vi lagade mat och ordnade kläder och tvättade ... ja, allt detta fick han ta hand om"*.

I Johans, liksom i Petras vardag, beskrivs att pappa och barn gör hushållssysslor tillsammans. Johan är den ende av våra respondenter som har en erfarenhet av att efter föräldrarnas skilsmässa leva ensam med sin pappa. Han beskriver att pappa lagade mat, men att hans köskunskaper inte var så lysande:

Det var bäst att vara med vid spisen, annars visste man inte riktigt vad man stoppade i munnen. /.../ En gång fick vi för oss att baka bröd. Vi skulle göra ett riktigt storbak, så att vi kunde frysa in flera limpor. Vi hade inga bakskålar som

var stora nog åt vår deg, så vi skurade av badkaret med klorin, och ställde oss sedan med en jättedeg i badkaret... det var roligt. Ja, det slutade i ett fiasko, limporna blev inte högre än en skiva knäckebröd. Det blev till att köpa bröd i affären istället. (Johan 34 år)

Vardagspapporna gör andra saker. Till exempel säger Sofia att pappan renoverade på huset. Fredrik säger om sin icke-biologiske pappa: *"givetvis så är han lite mer i trädgården och fixar, de bor i villa så, han fixar väl lite mer med de här grejerna"*

Petra säger att de delade på arbetet i trädgården eftersom båda var intresserade av det. Laga och underhålla hus nämns ofta tillsammans med *"att pappa tyckte om"* och *"han var intresserad av"* Och Anna säger att hennes icke-biologiske pappa tycker att: *"... det är kul att gå och greja och bygga och rå om här hemma"*.

Petras pappa var lärare och vidare beskriver hon hur läxhjälp kan gestalta sig: *"Pappa försökte väl att ta hand om det, och han är ju lärare och allt detta, men det gick väl inte så bra när mamma låg på sjukhuset."* Anna kunde däremot beskriva att hennes icke-biologiske pappa trots sitt läs- och bildningsintresse inte hjälpte henne med läxor, men att hon hade önskat att han hade gjort det.

Malins icke-biologiske pappa var betydelsefull i vardagen på flera sätt: *"Han berättade alltid historier så att man trodde på honom."* Hon konstaterar att *"mamma hade aldrig klarat av det så bra med mig om inte Ingemar hade funnits"*. Han var viktig för henne eftersom han i vardagen förstod henne både som vuxen och barn. Till exempel när hennes älskade hamster hade dött: *"Och när vi kom hem så tog Ingemar min lilla hamster och åkte och begravde den och det kan jag inte heller glömma."* Då Malin var vuxen och hennes mamma låg för döden insåg hon hur bra hennes icke-biologiske pappa förstod henne, bland annat genom att se och bekräfta rädslor och sorger.

Analys

När vi betraktar hur respondenterna pratar om hemarbete och hushållsuppgifter framkommer en bild av att det främst handlar om att laga mat, städa och tvätta. Enligt en sådan definition framträder pappans funktion i hemmet lite olika. Anna, Petra och Fredrik beskriver klart och tydligt hur papporna lagade mat och städade och tog del av det vardagliga hemarbetet. Pappan beskrivs av de övriga intervjupersonerna hjälpa till. Hyvönen (1993) kommer fram till att det främst är mamman som sköter hushållet. Han har också funnit mönster som säger att pappa hjälper till, vilket han hänvisar till betydelsen av att hjälpa sin hustru.

Ett mönster framträder i respondenternas berättelser. Papporna, som beskrivs ta en stor del i hemarbetet, har av olika anledningar varit den naturliga omsorgsgivaren i hemmet. Anna och Fredrik beskriver det genom att papporna var hemma först, det vill säga att mammorna arbetade längre. Fredriks pappa var även föräldraledig med den yngsta systemen. I Petras fall så var mamman sjuk och var på sjukhus. Johan berättar att det var könsrollsuppdelat innan hans föräldrar skilde sig, men att pappan naturligtvis fick ta ansvaret när han blev ensam med Johan.

Endast Johan och Petra beskriver att hushållssysslor var något som pappa och barn gjorde tillsammans.

Vidare, när det handlar om arbetet i hemmen, så verkar det som om intressen hade en viss avgörande betydelse när det gäller arbetsuppdelningen.

Respondenterna upplever överlag att pappa städar, lagar mat och åker och handlar. Papporna beskrivs till stor del vara delaktiga i hushållsarbete och vardagssysslor. Det handlar ofta om vem som är hemma eller vem som har tid. I intervjuerna likställs hushållsarbete med att städa och laga mat. Annat hemarbete som till största delen utförs av papporna, beskrivs inte som vardagsgöromål eller hushållsarbete. Pappa målar, snickrar och fixar på huset. Han arbetar i trädgården och mekar med bilen när den har gått sönder. Respondenterna beskriver att papporna har gjort det därför att de har varit intresserade av det arbetet. Bosse beskriver att *”/.../ pappa var väldigt moped- och motorcykelintresserad”*. Detta är en syn som stämmer med Hyvönens (1993) bild av papporna. Han presenterar en sammankoppling mellan vad barnen uppfattar som fritidsintresse hos föräldrarna och arbetsfördelningen i hemmet. I hans undersökning framkommer att papporna sköter bil och fixar hus, men han tar inte upp det som hushållsarbete.

Papporna hade även andra vardagsfunktioner i hemmet. Malin beskriver att hennes icke-biologiske pappa berättade historier och spelade spel med henne. Detta stämmer överens med det som Hwang (2000) säger om att papporna främst leker med barnen. Hyvönen (1993) beskriver att pappan har en kompisroll (s 133). Han menar då att med pappan, och inte med mamman, gör man bus och skoj, vilket liknar den situation som Malin lyfter fram av sin icke-biologiske pappa. Hon beskriver även att han var den som förstod henne och hon betonar att det var viktigt för henne att få prata med honom. Detta stämmer med det som Hyvönen (1993) beskriver när han framställer pappan som en samtalspartner. Fredrik beskriver också sin pappa som den som han vände sig till när han ville prata, men i stället för stödsamtal så rörde det sig oftare om samtal kring gemensamma intresseområden. Petra beskriver att hon och pappans samvaro i vardagen handlar om samtal.

4.3.3 *Han finns där!*

Pappan är närvarande på olika sätt. Denna aspekt går att återfinna hos alla respondenter. Malin säger: *"Han fanns ju där, även om han låg och sov så fanns han i huset."* Anna som har vuxit upp med en icke-biologisk pappa beskriver: *"Anders har ju alltid funnits där, alltså typ, han har mer och mer tagit över papparollen."*

Pappan finns tillgänglig även sedan Bosse har blivit vuxen: *"/.../ "han har alltid funnits där, man har ju alltid kunnat ringa honom även som vuxen om det har varit något och så"*. Vidare konstaterar Bosse att: *"Ja, farsan är duktig på mycket så han brukar åka runt hos oss ungar; gubbar och tanter (skratt), och hjälpa oss med allehanda byggprojekt."* Hjälpa till och ställa upp är andra aspekter som framkommer om pappans funktion både under uppväxten och i idag. Detta är något som även Petra håller med om för hon:

"/.../ vet att pappa finns där, som nu när jag är vuxen, han finns där och han ställer upp för mig om jag ringer och säger att bilen inte startar. Då vet jag att han kommer och hämta mig. Jag vet att det inte är farligt att ringa till pappa, han ställer alltid upp för mig. (Petra 24 år)

På olika sätt beskriver de intervjuade sönerna och döttrarna en vardagstrygghet och självklarhet. Fredrik förklarar hur han känner inför sin icke-biologiske pappa: *"Jag har känt att han har varit en hjälp. När man har behövt hjälp så har man fått hjälp."* Malin hon säger om sin icke-biologiske pappa: *"/.../ "så fanns han där när man behövde honom"*. Även efter att hon hade flyttat hemifrån: *"Men de ställde alltid upp ... jag kunde alltid komma hem och äta och så."* Pappor; biologisk likaväl som icke-biologisk, uppges i flera av intervjuerna på olika sätt ställa upp och hjälpa till med olika saker. En aspekt av *"att finnas där"* för respondenterna är till exempel som Sofia uttrycker det: *"Det som var bra var att han alltid ställde upp. Det är en bit som jag känner, han ställer alltid upp när det behövs."* Per uttrycker delvis undantaget som bekräftar regeln: *"Vi såg aldrig John [icke-biologisk pappa] som en viktig person i familjen, han liksom bara fanns där, men han ställde ju i och för sig alltid upp med att köra mig och min bror på matcher."*

Det finns många saker som respondenterna uttrycker att deras pappor har hjälpt till med. Det är att köra till matcher, träningar och diverse aktiviteter. Det har handlat om att ställa upp och låna ut pengar och fixa och greja med praktiska saker: *"Pappa kan hjälpa mig när jag behöver tömma min källare"*, säger Sofia. Eller som Fredrik uttrycker det: *"Om det handlar om någonting som jag skall fixa så, min bil eller någonting, då pratar jag med min pappa."* Att ställa upp betyder även att pappan finns där som morfar eller farfar och Malin beskriver

att hennes icke-biologiske pappa har varit viktig då han har ställt upp: *"Ingemar som ställde upp och betalade seglingskola till honom [syftar på sonen], men det var ju Ingemar som tog honom med sig och fiskade och allt sådant där. Så för honom så är Ingemar morfar och inte min pappa morfar."* Anna visar på hur hennes icke-biologiske pappa ställde upp på henne när hon beskriver hur han brukar säga: *"Behöver du ha skjuts någonstans, så kör jag dig och var inte rädd för att säga till om du inte har några pengar, så hjälper vi dig."*

Hjälpa till är även att stötta. Pappan beskrivs som en person som finns där och ställer upp bland annat genom att ge råd av olika slag, till exempel som Petra beskriver sin pappa: *"I och med att jag tycker att han alltid har varit en bra lyssnare har han kunnat stötta mig i svåra beslut, eller om jag har varit ängslig eller orolig för något. Då har han alltid på något vis kunnat vägleda mig."* Johan gläds åt sin pappa: *"Pappa har alltid stöttat mig i min företagsamhet."* Fredrik beskriver att hans pappa har stöttat genom att engagera sig i att det skall gå bra för honom: *".../ "han har brytt sig om min skolgång och att jag har skött läxor."* Petra beskriver hur hon har lyckats att gå raka vägen genom grund-, gymnasie- och högskola eftersom: *".../ det har varit mycket stöd och uppmuntran från både mamma och pappa"*.

Vidare beskriver hon:

Men sedan då jag kom upp på högstadiet så blev det ju mycket pappa som hjälpte mig med matten. Han är ju mattelärare och han fick sitta där om kvällarna och hjälpa mig, det blev väl inte bättre för det, men han stöttade mig i alla fall.(Petra 24 år)

Pappan han stödjer och hjälper till! På olika sätt beskrivs han som en läromästare och möjliggörare för olika saker. För Johan betydde hjälp att han kunde arbeta och tjäna egna pengar: *"Ja, jag började jobba ganska tidigt själv, fjorton år, med att köra ut reklam. Pappa och mamma hjälpte mig på söndagarna med att förbereda all reklam."* Men det handlade även om att dela intressen: *"Far var ju väldigt moped- och motorcykelintresserad, så han stödde ju oss i våra inköp då vi blev lite äldre. Han hjälpte oss att meka med dem."*

Johan fortsätter att berätta hur hans pappa har stöttat honom: *"Pappa stöttade mig det gjorde han verkligen, men samtidigt var det också ett sätt för honom att styra mig i en viss riktning."* Johan poängterar att pappan gjorde det utan att pressa honom.

Analys

En viktig funktion hos pappan är att han finns där. Pappan fyller en funktion i vardagen genom att finnas där, genom att vara till hands. Pappan är ingen frånvarande pappagestalt i klassisk mening. *"Han är någon att räkna med"* (Hyvönen 1993). Respondenterna i vår

undersökning visade på att deras upplevelse av pappan var att han fanns där på olika sätt både när de var barn och när de var vuxna. Barnen till de biologiska papporna beskriver att pappan funnits vid behov och varit en del av vardagen. Per är den av respondenterna som visar på en negativ inställning till att hans icke-biologiske pappa fanns där. Vidare uttrycker han att han hellre hade önskat att hans biologiske pappa hade varit där. Det är ingen av de andra i samma grupp som beskriver samma sak. Hyvönen (1993) lyfter fram ett resonemang kring två barn som lever utan sina biologiska pappor, men där det inte finns någon ställföreträdare. Han pratar om skillnader mellan att sakna vardagspappan och sakna helgpappan. Den senare representerar ofta äventyr och spänning och att pappan blir idealiserad då det inte finns inslag av vardagstristess i mötet med honom. Per beskriver också att han tillsammans med sin biologiske pappa upplevde äventyr, samt att pappan aldrig behövde befatta sig med vardagsgöromål, vilket kan hjälpa till som en förklaring till hans mer negativa bild av den icke-biologiske pappan.

Det mönster som framträder är att gruppen som har vuxit upp med en icke-biologisk pappa har uttryckt en undran eller hypotes över hur det skulle vara om deras biologiske pappa hade varit den som hade funnits där. Per tar en tydlig ställning för sin biologiske pappa framför den icke-biologiske pappan. Malin föredrar den icke-biologiske framför sin biologiske. Anna och Fredrik har haft ytterst liten kontakt med de biologiske papporna och Anna jämför relationen till den icke-biologiske pappan med relationen till mamman. Både Fredrik och Anna jämför hur relationerna ser mellan den icke-biologiske pappan och dennes biologiska barn. Båda uttrycker en känsla av vara förlorare i dessa relationer, men båda uppger också att det antagligen har med ålder att göra. Vi vill framhålla att dessa mönster kan vara beroende av att till exempel Petra och Johan har vuxit upp utan syskon att jämföra sig med och det samma gäller för Sofia eftersom hennes bröder var betydligt äldre än hon själv.

I övrigt framträder inga direkta skillnader mellan grupperna på vilket sätt som pappan finns där. De flesta respondenterna beskriver en pappa som på olika sätt är tillgänglig för dem i vardagen och det är han genom att ställa upp, dela intressen och hjälpa till med olika saker.

4.3.4 Pappa påverkar genom egna intressen och moral

Johan beskriver i det förra avsnittet, att pappan genom att stötta även till viss del styrde honom.

Respondenterna återger hur deras pappors särkunska-per och intressen har varit till hjälp för dem själva i olika situationer. Petra berättar att hennes pappa tycker om att läsa, samt att han är allmänbildad, något som hon vet att använda, *"/.../ om jag behöver faktainformation, eller*

jag behöver höra hans åsikter om olika saker i ens arbetsliv och så". Hon berättar att hon och pappan har historia som ett gemensamt intresse, men hon har även låtit sig lockas av andra intressen som hon delar med sin pappa.

Jag gick med i hemvärnet när jag började på högstadiet. Det var inte någon lång tid jag var där, för sedan orkade jag inte traska så mycket med ryggsäck... men han... pappa var ju väldigt intresserad. Pappa tillverkade egna lite gammeldags vapen... så väcktes mitt eget intresse av att vara ute i skog och mark. (Petra 24 år)

Vidare berättar hon att hennes föräldrar som är lärare *".../har självklart påverkat mig, och till ett stort skolintresse överhuvudtaget*". Malin kan berätta att hennes icke-biologiske pappa, genom att tycka, tänka och diskutera har hjälpt henne:

Ja, att jag vågar prata mer, att jag vågar diskutera saker och ting ... man kunde diskutera oro, politik man kunde diskutera barnuppfostran, men vi kunde diskutera med varandra utan att bli arg att få sitta med någon vuxen." (Malin 46 år)

Respondenterna beskriver att fäderna, utöver att dela intressen, har väglett och påverkat moral och värderingar. Genom att i olika situationer reagera och förespråka principer vägleder pappan, som Fredrik och Bosses uttrycker det *".../ han försökt lära oss vad som är rätt och vad som är fel*". En annan aspekt av hur pappan fungerar som en moralisk förebild och läromästare är att han intar en annan sida av en sak och att det skapar en dialog för barnet kan förhålla sig till och Anna beskriver det:

Jag tänker att det kan vara något motsatt vad gäller tankar och värderingar och hans åsikter. Alltså det kanske är det man också har velat. Det tror jag kan vara viktigt. Inte bara höra mammas åsikter. (Anna 19 år)

Fredrik beskriver att han visste vad hans icke-biologiske pappa hade för tankar och åsikter och det hanterade han på följande vis:

Jag kan bara säga att han har kollat så att jag har skött mig i skolan han har frågat hur vi har, ibland har han förstått att vi kanske inte har gjort det rätt och då har han talat med oss på ett bra vis. Och då har jag känt många gånger att jag gör inte de dumheterna för jag kan inte komma sen och berätta det för min far och han får inte ha reda på att jag har gjort det här jag har känt en respekt för honom på det viset. (Fredrik 36 år)

Bosse berättar att hans pappa krävde att han skulle sommarjobba och om det tycker han:

Kanske han lät oss börja jobba för tidigt, det var ju liksom hans värderingar eller principer, jobba skulle man bara göra. Jobba hade han ju fått göra själv, och det var väl i och för sig inget konstigt för min generation heller. (Bosse 45 år)

Malin tycker att hennes icke-biologiske pappa har påverkat och lärt henne genom handling, men även på vilket sätt han bemötte henne på:

Så jag har lärt mig att man slutför någonting också. Till exempel när jag tog körkortet så till slut så sket jag i att köra, utan jag behöll pengarna, mycket praktiskt va? Man han kom ju på det här och i stället för att bli jätteförbannad och dra in pengar och alltihopa, så sa han att nu betalar jag pengar till körskolan direkt! Och så tar du ditt körkort. Och efter tre månader så hade jag tagit det. (Malin 46 år)

Hon är glad för att hennes icke-biologiske pappa reagerade på henne när hon hade strulat till det: *"Så tyckte han att det tjänar inget till att bli arg"*, så det gjorde att hon gör på samma sätt med sina egna barn. Hon uppskattade att den icke-biologiske pappan inte blev arg på henne och hon anser att hon har antagit beteendet för egen del: *".../ jag gör likadant med mina ungar nu. Jag kör det här motsatta istället!"*

Analys

En aspekt av pappans funktion och roll i vardagen är att han genom sina intressen och sitt sätt att agera är en läromästare för sitt barn. Han tycker, tänker och ställer krav som direkt eller indirekt har en påverkan på barnet.

Pappan skall lära barnet vad som är rätt och fel. *"Pappan har en viktig roll som läromästare"* (Hyvönen 1993 s 131). Han gör detta genom att vara normgivare, att tala om också vad man får och inte får göra. Vidare beskriver Hyvönen att pappa förmedlar specifika kunskaper som att cykla, eller som våra respondenter beskriver att dela med sig av faktakunskaper eller hur man mekar. Malin visar också på hur hennes icke-biologiske pappa lär henne genom att visa tålamod och förståelse.

Det framkommer inga direkta skillnader mellan hur respondenterna uppfattar pappan som läromästare. De beskriver i stället att de har uppfattat det på olika sätt och att det snarare kopplas till subjektiva intressen och egenskaper hos både respondenterna och papporna. Likheten ligger i att de flesta papporna möter sitt barn i just det som är gemensamt för dem båda. Per skiljer sig från gruppen i det att han inte beskriver något som hans icke-biologiske pappa har lärt honom. Det han beskriver som ett gemensamt intresse är att *"John lagade mopparna när de var trasiga"*, men han uttrycker inte att det specifikt har gett honom något.

Pappa fungerar som en samtalspartner, aktivitetspartner och som kompis (Hyvönen 1993). Han beskriver att barnen uppfattar pappan som en person som man gör olika spännande saker tillsammans med, exempelvis utflykter. Detta kan jämföras med att våra respondenter uppger

att de delar intressen med sina fäder, till exempel meka med moppar eller intressera sig för skog och mark.

4.4 Teori om pappan som förebild

En förebild är enligt Bonniers svenska ordbok (1991) något som man gör något annat efter. Det kan vara ett mönster, något som man bör vara eller göra som.

Hyvönen (1993) om föräldern som förebild eller motbild:

Den gestalt som våra föräldrar bildligt sett tar inom oss, blir en del av vår egen identitetsupplevelse. Vi blir bärare av drag som härrör från dem i deras egenskap av våra primära identifikationsobjekt. Denna psykologiska aspekt avser den bild man har av föräldern inom sig. På ett mer medvetet sätt kan vi förhålla oss till bilden av föräldern och se den som en förebild att ta efter och vilja likna, alternativt som en motbild att ta avstånd ifrån och vilja vara olik. (s 2)

Hyvönen ger här en klar beskrivning av hur man på två olika sätt kan välja att antingen vara lik, eller olik sin förälder. Detta förutsätter att vi kan göra medvetna val, och att dessa val, oavsett omgivande strukturers påverkan, går att genomföra.

Philip Hwang (2000) har också intresserat sig för hur, och på vilket sätt man använder sig av sina föräldrar i sig själv. Hwang menar dock att bilden inte är så enkel som man vid hastigt påseende kan tro.

Många forskare, särskilt de med psykoanalytisk inriktning, menar att mannens förhållande till sin egen far är av avgörande betydelse för hur han själv blir som pappa. (s 55)

Förenklat innebär detta, att om en man har haft ett bra förhållande till sin egen pappa så kommer han att få en bra relation med sina egna barn. Enligt Hwang finns ett visst stöd för tanken på ett positivt samband mellan män och deras fäder. En bra pappa skulle med andra ord då öka sannolikheten för att sonen också skulle bli en bra pappa.

En del andra forskare har enligt Hwang föreslagit ett motsatt samband, att män oftast använder sina egna pappor som negativa förebilder. När dessa män sedan själva blir pappor har de en önskan och en intention att i föräldraskapet anlägga ett bättre och positivare förhållande till söner, än vad de själva hade med sina fäder.

En tredje infallsvinkel kan vara att pappan i en del fall, varken fungerar som positiv eller negativ förebild, åtminstone inte i någon större utsträckning. Detta förklarar Hwang utifrån att dessa pappor inte själva haft fäder som har skött dem som barn och utfört hushållsgöromål.

Åke Högberg (1995) menar att det som pappan gör eller säger läggs till grund för barnens första uppfattning om hur män är. Exempelvis genom att barnet fångar upp pappans gester, tonfall och sätt att hantera viktiga situationer för att sedan hitta ett eget sätt att förhålla sig till världen.

Pappan som manlig förebild, menar Högberg, uppbar rollen som vägvisare ut i livet.

En pappa eller någon annan manlig förebild, kan bistå barnet genom att ge råd och vägleda, ungefär som en mentor.

Enligt Högberg (1995) är mentorskap ett ganska vedertaget begrepp inom många områden. Som exempel anger han psykoterapin, idrotten, och näringslivet. I psykoterapin har det länge varit tradition att ha en handledare, och inom idrotten har många tränare och lagledare tagit på sig en "coachroll" som påminner om ett mentorskap. Inom näringslivet har chefer ofta satsat på att låta någon erfaren äldre ledare få stötta de yngre nyrekryterade.

Högberg talar också om mentorskap som ett viktigt verktyg för fäder:

Om till exempel alla nyblivna pappor fick djup och kontinuerlig kontakt med en äldre man skulle detta innebära en utvidgning och fördjupning av både papparollen och mansrollen. (s 161)

Ett mentorskap handlar inte om att ge, vanligtvis den yngre, färdiga lösningar och svar på livets gåtor. Inte heller ska mentorn hamna i en auktoritär lärarroll, utan ska syfta till att stödja den unge att utvecklas genom att själv fundera kring sina problem. Detta, menar Högberg, gäller för övrigt både pappor som mentorer.

4.4.1 Att vara lik pappa

Trots att Fredrik inte är biologisk son till sin pappa har han flera gånger fått höra att han till och med till utseendet är lik honom. Intervjupersonerna kan i stor utsträckning se att de är lik sin pappa, bland annat i sättet att vara. Fredrik beskriver på följande sätt:

Han har gjort mycket själv med hus och jag har själv gjort en del och det tror jag att det har varit en sporre att jag vet att han har gjort vissa saker. Och sen med motorer, bilar och motorcyklar tror jag att jag har fått mycket från honom, intresset för det. (Fredrik 36 år)

Han ser ytterligare likheter mellan sig själv och pappan, som han beskriver:

Min farsa har alltid gjort vid sina bilar själv, istället för att lämna in på bilverkstaden, nästan alltid. Det har han slutat med nu. Och det är väl i takt med att tekniken har ändrats. De vill inte att man skall klara det själv mer. Och det har han alltid gjort själv. Jag ställer mig gärna och byter däck själv på bilen. (Fredrik 36 år)

Sofia tycker att hon är lik sin pappa i humöret, vilket hon även beskriver sig ha en kluven inställning till när hon beskriver:

Om folk börjar skrika på mig så tycker jag att det är jobbigt. Och sen det har jag själv också. Samtidigt är det ett sådant dilemma då. Jag kan också bli jättearg själv. Alltså jag känner igen i honom. Jag har samma jäkla humör. (Sofia 29 år)

Johan beskriver likheten i sättet: *"Klarat mig själv har jag alltid varit bra på att göra, och det tror jag kommer från min pappa."* Bosse ser en annan likhet, *".../ sen har farsan alltid velat ha ordning och reda, och det har smittat av sig väldigt på mig själv"*. Fredrik ger exempel med uppfostran, vilket han även identifierar sig med i sin egen roll som uppfostrare, *".../ han tog tag i saker rejält"*. Anna kan inte själv identifiera några direkta likheter, men; *".../ jättemånga gånger så säger mamma: Du är så lik Anders [Icke-biologisk pappa], när det gäller vissa saker"*.

Malin är positiv till det som hennes icke-biologiske pappa har lärt henne, och hon berättar om sin egen likhet på följande vis: *"Och en gång gav Ingemar mig femhundra kronor för att jag skulle gå ut och äta en riktigt god middag."* Malin beskriver sin icke-biologiske pappa som någon som fått henne att unna sig det lilla extra i tillvaron, genom att han själv gjorde det. Vidare beskriver Malin en likhet i ett gemensamt intresse, eftersom de båda gillade att spela spel:

Jag kommer ihåg alla de här roliga kortspelen. Vi brukade spela spel på kvällarna. Och det kommer jag ihåg som jätteroligt. Det gör vi än i dag. Det gör jag ju med ungarna, spelar spel. (Malin 46 år)

Likheter eller olikheter måste identifieras för att man skall kunna ta ställning om det är en förebild eller en motbild enligt Hwangs (2000) och Hyvönens (1993) resonemang.

Sju av åtta respondenter uttrycker att de på ett eller annat sätt är lik den pappa som har funnits tillgänglig i vardagen. Barnen till de biologiska papporna kan klart och tydligt uttrycka likheter med sin pappa. Det handlar främst om att vara lika till sättet. Men även Malin och Fredrik som är uppvuxna med icke-biologiska pappor, uttrycker klara likheter.

Fredrik är den ende som överhuvudtaget tar upp den biologiska likheten. Anna har svårt att själv identifiera likheter, men hon tror att de finns.

Sofia är den enda som lyfter fram en likhet som hon själv tycker är negativ. Fredrik har inte haft någon biologisk pappa att relatera till. Malin är den av våra respondenter som efter jämförelse med en biologisk och en icke-biologisk pappa föredrar den senare. Dessa aspekter skulle kunna hänföras till att de är lika den biologiska gruppen. Anna har också uppgett sig haft en mycket liten kontakt med sin biologiske pappa, men har ändå svårt att identifiera likheter.

En skillnad är att respondenterna med biologiska pappor har reagerat på personligheten, medan den andra gruppen har noterat handlingar som snarare är av praktisk art. Handfasta råd och tips av praktisk art kan hänföras till Högbergs (1995) resonemang om mentorskap.

4.4.2 Pappas sätt att vara påverkar

Intervjupersonerna beskriver att de på olika sätt har låtit sig påverkas av sina pappors sätt att vara och resonera. Petra beskriver att båda hennes föräldrar har bemött henne med respekt och det är något som hon idag tar med sig, i sitt arbete som lärare, i sitt eget sätt att möta barnen.

De har alltid respekterat mig och mina åsikter. De har alltid försökt att lyssna, sedan om de tyckt att det jag sagt varit helt uppåt väggarna;...jaha, jaja! Det är det här med att vägleda, inte att säga att så här eller så där är det, och så har det ju varken varit med moraliska eller politiska, etiska saker. (Petra 24 år)

Hon exemplifierar:

Ja, men jag tycker så här. Eller hade inte det varit bra? Så på det viset har han påverkat mig, för han har ju alltid sagt att man skall sköta sig i skolan, och se till nu att du får bra. Alltså jag har väl alltid gått en sån här rak linje fått bra betyg i grundskolan och gymnasiet och sedan direkt på lärarhögskolan och sedan direkt ut. (Petra 24 år)

Anna berättar att:

/.../ han har, han har lärt mig att hålla i pengar till exempel, planera. Det gör jag själv också nu. Alltså när man skall handla så väldigt titta på det billiga det är ju

liksom inte bara och ta. Det har ju alltid varit så att när han handla att han kollade priset och så. (Anna 19 år)

Per däremot tycker inte att hans icke-biologiske pappa har påverkat honom alls, även om han kan konstatera; *”/.../ men det förstås, alla människor påverkar väl en på ett eller annat sätt...”*. Per beskriver ändå att den icke-biologiske pappans sätt att vara har lett till att Per har agerat på ett visst sätt för att kompensera den brist som han upplevde:

Jag tror att jag tog på mig papparollen gentemot min bror mycket då jag var liten, i synnerhet de perioder vår mamma varit sjuk. Då John var mycket av ett barn själv, var han oftast handlingsförlamad, han visste inte riktigt vad han skulle göra. John [icke-biologisk pappa] har aldrig haft någon papparoll utan han tog alltid bara en sympatiformammaroll. (Per 36 år)

Johan är inne på samma spår när han tittar på sin pappas beteende:

En annan grej är hans sätt att bete sig. Genom pappa kan jag se hur man absolut inte ska bete sig. Han har väldigt dåliga egenskaper i att föra sig. Han kan bli en riktig tjurskalle och sådan vill jag absolut inte bli. (Johan 34 år)

Analys

Man skulle kunna säga att pappan ur ett socialt perspektiv har en viktig funktion i och med att barnet reagerar mot och för det som pappan gör. Han blir på det viset en konkret förebild eller motbild för önskvärda egenskaper och beteenden som barnet tar med sig och reflekterar över på olika vis.

Här ger respondenterna uttryck för att pappans sätt påverkar dem till att själva vara eller inte vara på liknande sätt. Detta överensstämmer med Hyvönens (1993) och Hwangs (2000) resonemang kring hur en förebild fungerar. Johan och Per beskriver en ganska stark reaktion på sättet att vara, vilket skulle kunna användas som en motbild. Även Sofia beskriver hur hon använder sin pappa som motbild till sitt eget arga humör. Hon speglar sig själv i pappan och kommer fram till att hon inte vill vara likadan. Vidare säger hon, liksom Hwang konstaterar, att det inte alltid går att välja bort de negativa aspekterna av föräldern som går igen i den egna personligheten.

De andra respondenterna visar i stället på att de har hittat mönster i pappornas sätt att fungera och uppträda som de anser vara önskvärda för egen del, vilket är den normala beskrivningen av vad en förebild är.

Respondenternas tankar kring pappan skildrar en man som på många olika sätt varit viktig som modell och förebild för dem.

I förhållande till hur respondenterna uppfattar sin pappas sätt att påverka dem går det inte att uttyda några skillnader mellan de olika grupperna. De flesta av respondenterna kan klart

och tydligt beskriva pappan och hans sätt att vara, samt även koppla det till sitt eget sätt att vara. Anna har fått handfasta tips och Sofia har antagit ett sätt att själv uppträda i vardagliga situationer.

4.5 Idealpappan i litteraturen

Hur är en bra pappa och vilka egenskaper är viktiga och gör honom till en idealisk sådan? Allwood (2000) anser att det är rimligt att anta att det finns lika många idealpappor som det finns barn att beskriva honom.

Hyvönens idealpappa framträder när barnen i undersökningen beskriver sin egen pappas förtjänster, samt då han ställer frågan vad barnen skulle vilja ändra på hos pappan.

Åke Högberg, (1995) kan vaska fram en idealbild av pappan genom sina möten många klienter i sitt arbete som psykoterapeut. Vuxna män och kvinnor har i samtalen berättat att deras pappor spelat en stor och viktig roll för dem.

Bente och Gunnar Öberg (1992) lyfter fram att idealpappan ser och bekräftar sitt barn.

4.5.1 Respondenternas idealpappa

I vår undersökning finner vi tecken som tyder på att respondenterna skapar sin idealpappa utifrån erfarenheter kring den egna pappans brister och förtjänster. Idealpappan, som vi presenterar den, har vuxit fram ur de beskrivningar av vad respondenterna saknat hos den egna pappan, men också vad de upplevde var bra med honom.

Nedan visas längre beskrivande intervjuцитat från fyra av de åtta respondenterna, där de besvarar frågan om vilka egenskaper som är viktiga att finna hos idealpappan. Bosse, som är uppväxt med sin biologiske pappa, säger:

En pappa är någon att identifiera sig med, få värderingar av, och lära sig hur man ska uppträda, vad som är rätt och fel. Sådana saker tycker jag är viktigt hos en far. Och så ska han finnas där när hans barn behöver hjälp /.../. (Bosse 45år)

Petra, uppväxt med sin biologiske pappa, beskriver att det är viktigt att pappor inte slår sina barn eller på annat sätt förtrycker. Hon lyfter fram de goda egenskaper som hennes idealpappa har:

Han ska vara en god lyssnare, kunna respektera även det lilla barnet, kan hjälpa och stötta i olika situationer /---/ Ställer upp, på just det som jag sa innan, att vägleda. Ge barnet trygghet /.../ han ställer alltid upp för mig. Och det tycker jag ju känns viktigt för det ger ju en grundtrygghet, och med den kan man utveckla allt det andra. Så även då det är kaos i resten av världen eller i sin egen värld så vet man att man har grundtryggheten. Pappa finns där! (Petra 24år)

Per, som är uppväxt med en icke-biologisk pappa beskriver:

Pappa står för en manlig förebild, för det manliga könet. En pappa för mig, ska kunna visa, rent känslomässigt, glädje, sorg och tårar; inte jämt visa styrka, muskler och jobba – utan behärska en mänsklig känslorepertoar! En pappa är en man som kan ta ansvar och ställa upp för sin familj och skydda familjen. (Per 36 år)

Anna, uppväxt med icke-biologisk pappa, har ytterligare exempel på en idealisk pappa:

/.../Då skulle vi kunna prata med honom problem och ja om nu kärleksproblem och liksom bara kunna gå ute på stan. Gå ut och ta en fika, bara jag och pappa då. Eller gå och shoppa eller åka i väg någonstans. Och att bara få säga pappa. Ja det är vad jag skulle vilja. Han kunde ringa, fråga hur det är, hur man mår, vad jag gör för någonting nu i skolan. Ge beröm. Om man nu till exempel varit stolt över mig. Han skulle vara lika stor del i mitt liv som min mamma är. (Anna 19 år)

De fyra andra intervjupersonerna låter vi komma till tals genom att kort referera och citera det sagda.

Fredrik berättar att idealpappan ska vara engagerad och göra saker, roliga saker tillsammans med barnen. Om sina egna ambitioner som pappa säger han så här: *”Jag tror att jag skulle vara mer engagerad än vad jag har fått uppleva. Man kan engagera sig mer”*, och då syftar Fredrik på hur han vill uppträda med sina egna barn. Sofia uppväxt med sin biologiska pappa, säger så här: *”Det är väl en som man kan känna sig trygg med. En vuxen man, är det ju! Som man växer upp med och som är där. Och som man känner sig trygg med. Det är ungefär som en mamma fast en man helt enkelt.”*

Johan är uppvuxen med sin biologiska pappa, anser att en närvarande pappa är viktigt. *”Ja, en pappa ska ju finnas till hands när livet känns svårt och jobbigt eller när man behöver stöd”*

Malin, uppväxt med icke-biologisk pappa, anser att en pappa ska vara delaktig i barnets liv och aldrig lämna sitt barn.

Analys

I vårt intervjumaterial har respondenterna skildrat sin unika bild av och relation till sin pappa, och i samtliga fall de refererat till vad pappan har, eller inte har gjort och sagt. Högberg (1995) har i sitt mångåriga yrkesliv uppmärksammat att det papporna gör och säger är viktigt för barnen. Det framkommer i respondenternas beskrivningar kring den idealiserade bilden av pappan, att de bland annat tillskrev idealpappan egenskaper som den egna pappan haft eller borde ha haft.

Tre av respondenterna tyckte att egenskaper som ”att vara stark”, ”att vara teknisk”, ”att ha mycket muskler”, ”att arbeta mycket” och ”att komma med pekpinna” var mindre viktiga hos en idealpappa.

Hyvönen (1993) har kommit fram till att det vanligaste är att barnen inte vill ändra på något hos sina fäder. I undantagsfall handlar det om att pappan skulle vara mindre arg och mindre sträng eller att han skulle vara mer hemma. Vidare konstateras att det som barnen anser vara bäst med pappan är att han är snäll och rättvis.

Intervjugruppen i sin helhet uttryckte liknande egenskaper som var viktiga hos en idealpappa. ”Han ska vara närvarande” och ”finnas där”! Det är också önskvärt att pappan är engagerad och en viktig del i barnets liv. En jämförelse mellan intervjugrupporna, biologisk- kontra icke-biologisk pappa, visar att det trots likheter finns tendenser som antyder att idealpappans egenskaper beskrivs något olika, vilket givetvis kan analyseras och tolkas på olika sätt!

Gruppen som växt upp med sin biologiska pappa formulerade att idealpappan ska finnas där, vara närvarande och tillgänglig för barnet. Gruppen som växt upp med den icke-biologiske pappan formulerade delaktigheten och engagemanget i barnets liv, som betydelsefulla egenskaper.

Malin, Anna och Fredrik har i sistnämnda gruppen haft liten eller ingen kontakt alls med den biologiska pappan sedan föräldrarna skildes. Men de uppger att de haft ett relativt gott förhållande till sin icke-biologiske pappa. Det gör däremot inte Per, vars erfarenheter vittnar om en dålig kontakt mellan honom och den icke-biologiske pappan. Han beskriver att de har ett ointresse för varandra. Pers biologiska pappa har i det avseendet betytt mest för honom, och han framhäver den goda och nära kontakt han haft med sin biologiska pappa. Kan man utifrån detta förklara eller finna samband i sättet de sedan beskriver sina idealpappor? Med säkerhet kan vi inte veta, men deras erfarenheter ger utrymme för jämförelser med andras erfarenheter i litteraturen. Malin, Anna och Fredriks beskrivningar och önskemål om en idealpappas egenskaper, kan tänkas ha samband med den biologiska pappans frånvaro, det vill säga att den frånvarande fadern inte varit delaktig och engagerad i deras liv. Bente och Gunnar Öberg (1992) uppger att en konsekvens för barn som har haft en bristfällig kontakt med pappan, kan vara att de känner sig bortstötta, oönskade och oälskade.

Barn har ett behov av en pappa (Sinkkonen 2000). Han menar att det på ett enkelt sätt inte går att skilja det sociologiska och det biologiska faderskapet åt, då ett faderskap inte enbart går att betrakta utifrån faderns handlingar eller uppgifter. Han syftar på att det biologiska är viktigt eftersom det länkar till tidigare generationer. Malin, Anna och Fredrik har i

intervjuerna på många sätt skildrat en positiv och tillitsfull kontakt med den icke-biologiske pappan. Men mot bakgrund av ovanstående framställning, kan man kanske anta att tryggheten från den ställföreträdande pappan varit mycket viktig, men inte helt kunnat kompensera saknaden av den biologiske pappan.

Den ena tolkningen bör i vår uppsats inte uteslutas av den andra, för bilden av idealpappan kan givetvis också vara konstruerad utifrån respondenternas icke-biologiske pappa, den pappa som de i grunden uppger de har haft ett bra förhållande till. Deras icke-biologiske pappa är en greppbar och konkret pappa som funnits där för en vardaglig gemenskap, inte nödvändigtvis okomplicerad eller befriad från konflikter. Det är en pappa av relativ tillgänglighet, och vad vi tycker oss kunna se, viss känslomässig närhet. Överlag har han varit en viktig person för dem, och alltså visat på både förtjänster och brister, vilka man kan koppla till respondenternas sätt att beskriva idealpappan.

Per är den av respondenterna som uppger sig ha haft en sämre relation till den icke-biologiske pappan och han säger:

Jag skulle önskat att det varit bättre kommunikation mellan oss, mer öppen sådan. Kanske hade vi kunnat förstå varandra bättre då. Men å andra sidan är det väl helt ok som det är. (Per 36 år)

Per berättar också att han aldrig riktigt ”*släppt in*” eller tillåtit den icke-biologiske pappan att delta i den trio som utgjordes av Per, hans bror och hans mamma.

/.../om det var något speciellt så var det mamma man pratade med. Om vi till exempel behövde pengar, jag och min bror, så ville hon inte att John skulle höra det, utan vi tre skötte det själva. John blev liksom aldrig riktigt insläppt av oss i vår tresamhet (Per 36 år)

Per ger uttryck för att hans icke-biologiske pappa blev ”*en för mycket*” eller helt enkelt överflödig. Av intervjumaterialet att döma är Per känslomässigt kopplad till sin biologiske pappa.

Vi ser inga större skillnader inom själva gruppen på de sätt de beskriver idealpappan. I förhållande till gruppen som växt upp med den icke-biologiske pappan, som angett att idealpappan ska visa barnen sitt engagemang, har dessa respondenter menat att idealpappan ska finnas där. Det har varit lika självklart som den egna pappan alltid funnits där för dem.

5. AVSLUTNING

5.1 Sammanfattning

Uppsatsens syfte är att belysa hur söner och döttrar beskriver hur de har upplevt sin pappas egenskaper, funktioner och roll. Syftet är också att titta på hur deras idealpappa ser ut.

Hälften av respondenterna beskriver erfarenheter av en icke-biologisk pappa och hälften beskriver erfarenheter av en biologisk pappa. Utifrån vår frågeställning har vi gjort en jämförelse mellan de båda grupperna.

Resultaten i undersökningen presenteras under olika temarubriker. Den första avser pappans egenskaper och där har vi funnit likheter mellan grupperna då de beskriver pappan som snälla, händiga och omtänksamma. Vidare beskrivs pappornas funktion och roll kopplat till arbete och vardag. Nästan samtliga av respondenterna anser att pappan har arbetat mycket. Överlag beskriver respondenterna en positiv upplevelse av pappans yrkesverksamhet. I vardagen beskrivs papporna ta aktivt ansvar för städning, matlagning och omsorg om barn, eller så beskrivs han ha en roll där han snarare *"hjälper till"*. Pappan har haft en närvarande roll i barnens liv. Han hjälper och stödjer barnet till exempel genom *"att finnas där"*, köra till träningar och stötta ekonomiskt. Vi har sett att pappan har en påverkande funktion genom egna intressen och moral. Vidare fungerar pappan som en förebild och motbild i olika avseenden för respondenterna. De identifierar likheter och skillnader mellan sig själv och pappan. Respondenterna förhåller sig sedan till om han är någon att ta efter och vilja vara lik, eller ta avstånd ifrån och vilja vara olik.

Respondenterna konstruerar delvis idealpappan utifrån den egna pappans brister och förtjänster och delvis utifrån egna hypoteser om vad som är bra med en pappa. En del av syftet med uppsatsen var att identifiera likheter och skillnader mellan de båda respondentgrupperna. Beträffande likheter och skillnader är det övervägande individuella skillnader som framträder, vilka inte kan hänföras till någon specifik grupp.

5.2 Slutdiskussion

Pappor är närvarande och pappor arbetar. Pappor är biologiska eller icke-biologiska. En del i syftet med vårt arbete gick ut på att jämföra två gruppers syn på sin pappa. De flesta skillnaderna är individuella snarare än kopplade till huruvida pappan är biologisk eller ej.

En intressant aspekt att titta vidare på är att barnen till de icke-biologiske fäderna tenderar att använda sig av den icke-biologiske relationen som en förklaringsmodell vid till exempel konflikter. Anna och Fredrik har upplevt att den icke-biologiske pappan i större utsträckning har funnits för sina biologiska barn.

Respondenterna som har vuxit upp med biologiska pappor applicerar ingen förklaringsmodell på liknande situationer. Det vi hitintills inte har gått in på i arbetet är hur litteratur och forskare förhåller sig till bilden av styvpappan, eller närmare bestämt i vårt fall, den icke-biologiske pappan. Det är i första hand det som vi kommer att granska närmare i vårt avslutande avsnitt.

Den litteratur som behandlar området är bristfällig och är i första hand baserad på mindre undersökningar i reportageform. Litteraturen behandlar ämnet *"att vara styvpappa"*, eller fenomenet *"att leva i styvfamilj"*.

I avsnittet *"att vara lik pappa"* tittar vi på om och hur respondenterna kan identifiera likheter med den pappa som de har vuxit upp tillsammans med: Barnen till de biologiska papporna kan klart och tydligt uttrycka likheter med sin pappa. Intressant att titta närmare på är att även Fredrik och Malin klart och tydligt uttrycker att de är lika sina icke-biologiska fäder. Hur kan vi förklara detta?

Allmänna barnhuset är en stiftelse som har tillsatts av regeringen för att stödja forskning och försöksverksamheter om barns sociala anpassning. Efter en konferens som behandlade ämnet styvfamiljen, utgavs en skrift med samma titel, som en sammanfattning av konferensen. I den beskriver författaren, att en styvförälder kan ha olika roller i förhållandet till sitt styvbarn. Styvföräldern diskuteras utifrån tre typroller, *"den kompletterande föräldern"*, *"ersättningsföräldern"* och *"den förändrande föräldern"* (Schwartz 1991). Fredrik har inte haft någon biologisk pappa att relatera till, vilket skulle kunna innebära att han har haft en icke-biologisk pappa med funktionen att vara ersättningsförälder. Detta gäller förövrigt även Anna och Malin, som har haft bristfällig kontakt med den biologiska pappan. Ersättningsförälderns roll utvecklas tillsammans med barnet i uppbyggnaden av en ny familj. Per som är uppvuxen med en icke-biologisk pappa visar tydligt att han inte identifierar sig med sin styvpappa. Per är den ende av respondenterna som under uppväxten kontinuerligt har haft en relation till den biologiske pappan, varför styvpappan kan antas ha haft en kompletterande roll. För att driva den tesen vidare är Per den av respondenterna som skiljer sig från de övriga i den egna gruppen så väl som intervjugruppen som helhet när det gäller de flesta frågorna.

Lii Stening har skrivit en C-uppsats om barn i styvfamilj. Hon kommer fram till en slutsats som säger att *"/.../ styvbarn vet att styvföräldrar aldrig blir riktiga föräldrar men att de letar efter tecken som skulle kunna bevisa motsatsen"*. Är det fenomenet som Fredrik och Anna beskriver sig uppleva när de säger sig orättvist behandlade i förhållande till sina halvsyskon? Eller är de skillnader mellan de båda grupperna som går att återfinna i avsnittet om idealpapporna ett exempel på det som Stening beskriver? I avsnittet framkommer en skillnad mellan gruppernas sätt att formulera idealpappans önskvärda egenskaper. Gruppen som har vuxit upp med icke-biologiska pappor ställer ett högre krav på att papporna skall vara engagerade och aktiva i barnens liv, medan den andra gruppen formulerar att det är tillräckligt att pappan är närvarande.

Nästa fråga är om det är samhället som talar om för individerna att det enbart är biologiska föräldrar som är riktiga föräldrar? Bland annat beskriver Barnkonventionens barns rätt till sina

föräldrar, med syfte på de biologiska inte på de icke-biologiska föräldrarna. Högberg (1995) skriver att *”/.../ blod är tjockare än vatten”* och syftar då på att adoptivbarn vill söka sina biologiska rötter. Vad skall ett barn göra när det genom hela livet får höra: *”Jasså! Är det inte din riktiga pappa?”* Väcks då inte frågorna: *Vem är min riktiga pappa? Skall jag ha en annan pappa än den jag har?* Stening (1999) skriver att *”det är inte saknaden efter den biologiska föräldern som är störst utan längtan efter en vuxen person som tar barnet till sig som sitt eget. Den önskan tycks djup och intensiv.”* Anna säger att hon har saknat att få kalla någon för pappa, samt att det inte kändes rätt att kalla någon av sina pappor för pappa. Eller är det som styvpappan Pelle, 42 år, säger: att det *”/.../ riktiga föräldrar får självklar kärlek”* (Cheristi 1993 s 12). Och råder det motsvarande för barnen? Och betyder det att det aldrig går att kompensera en förlorad förälder?

Stening (1999) tar i slutet av sin uppsats upp frågan om att det kanske bör vara barnens val som skall styra föräldraskapet. Hon kommer fram till att respondenterna i hennes undersökning beskriver att det var relationen till föräldern och inte släktskapet som var det viktigaste. Det är en intressant tanke som leder vidare till frågan om dagens förändrade familjeförhållanden och som betonar den biologiska aspekten av föräldraskap eftersom det numer är det enda som är kontinuerligt och därmed möjligt att skapa strukturer utifrån.

Kahlil Gibrans dikt får sammanfatta och avsluta vårt arbete:

En kvinna som bar ett barn vid sitt bröst sade:
”Tala till oss om barnen.”
Och han sade:
Era barn är inte era barn.
De är söner och döttrar av Livets längtan efter sig själv.
De kommer genom er men inte från er.
Och fastän de lever hos er, tillhör de er ändå inte.
Ni kan giva dem er kärlek, men inte era tankar, ty de har sina egna tankar.
Ni kan hysa deras kroppar men inte deras själar.
Ty deras själar dväljs i morgondagens hus, som ni inte kan besöka, ens i era drömmar.
Ni må sträva att efterlikna dem, men sök inte att göra dem lika er.
Ni är de bågar, från vilka era barn skickas ut som levande pilar.
Bågskytten ser målet på det oändligas stig och Han böjer dig med sin makt för att Hans pilar skall gå snabbt och långt.
Låt dig i glädje böjas i Bågskyttens hand.
Ty liksom Han älskar pilen, som flyger, älskar Han också bågen, som är stadig. (Gibran, 1977)

5. KÄLLFÖRTECKNING

Litteratur

Cheristi, Kenneth (1993) *Styvpappor* Utbildningsförlaget Brevskolan, Falköping

Gibran, Kahlil (1977) *Profeten* Proprius förlag AB, Stockholm

Holme, Idar Magne & Solvang Krohn, Bernt (1997) *Forskningsmetodik – Om kvalitativa och kvantitativa metoder* Studentlitteratur, Lund

Hyvönen, Ulf (1993) *Om barns fadersbild* Institutionen för socialt arbete Umeå universitet

Högberg, Åke (1995) *En liten bok om konsten att vara pappa* Natur & Kultur, Stockholm

Plantin, Lars (2001) *Män, familjeliv och föräldraskap* Boréa Bokförlag, Umeå

Sinkkonen, Jari (2000) *Tillsammans med pappa* Bokförlaget Forum, Stockholm

Stening, Lii (1999) *Barn i styvfamilj* Socialhögskolan Lunds universitet, Lund

Thurén, Torsten (1998) *Vetenskapsteori för nybörjare* Liber Ab, Stockholm

Öberg, Bente & Gunnar (1992) *Pappa, se mig!* Förlagshuset Gothia AB, Stockholm

Antologier

Allwood, Carl Martin ”Pappor i andra kulturer” i Hwang, Philip red. (2000) *Faderskap i tid och rum* Natur & Kultur, Stockholm

Hyvönen, Ulf ”Att se pappan med barnets ögon” i Hwang, Philip red. (2000) *Faderskap i tid och rum* Natur & Kultur, Stockholm

Hwang, Philip ”Småbarns pappor i familjen” och ”Pappors engagemang i hem och barn” i Hwang, Philip red. (2000) *Faderskap i tid och rum* Natur & Kultur, Stockholm

Schwartz, Rikke ”Samspelet i styvfamiljen” i Thyselius, Katarina (1991) *Styvfamiljen* Bohlins Grafiska, Kristianstad

Lexikon

Malmström, m.fl. red. (1991) ”egenskap”, ”förebild”, ”föräldraskap”, ”roll” i *Bonniers svenska ordbok* Bonniers Fakta Bokförlag AB Stockholm

Marklund, Kari red. (1991) ”egenskap”, ”faderskap” i *Nationalencyklopedin* Bokförlaget Bra Böcker AB, Höganäs

Brante, Thomas mfl red. (1998) ”rollteori” i *Sociologiskt lexikon* Universitetsförlaget, Stockholm

Internet

Svenska akademins ordbok (02-11-04,11) ”pappa” <http://g3.spraakdata.gu.se/saob>

Barnkonventionen (2000-05-09) www.rb.se/konventionen/kortversion.htm

Bilaga 1.

Intervjufrågor

- 1 Berätta kort om dig själv
- 2 Beskriv din relation till din pappa när du växte upp
(Vad gjorde ni? Hur såg vardagen ut? Hur har han påverkat dig)
- 3 Beskriv din relation till honom idag.
(Finns han med i bilden idag? Hur ofta har ni kontakt? I vilka situationer vänder du dig till honom?)
- 4 Vad gör pappa, som inte mamma gör?
- 5 På vilket sätt har han påverkat dig till den du är idag?
- 6 Kan du beskriva din pappa – Vilket var bra? Vilket kunde vara bättre?

OBS!

Kom ihåg att fråga:

Vad kan vi kalla din Icke-biologiska pappa?

Kan vi använda begreppet pappa i vår uppsats?